JÄRWA TEATAJA

Põllumeeste ja asunikkude häälekandja.

Ilmub kolm korda nädalas: igal teisipäewal, neljapäewal ja laupäewal.

Toimetus ja talitus: Paides, Turuplats nr. 13. Kõnetraat 101 — Kõnetunnid kella 10—1 l. Tarwitamata jäänud käsikirjad hämitatakse ära, kui neile tagasisaatmiseks markisid ei ole juure lisatud.

Üksiku numbri hind 5 senti. Tellimise hind alandatud.

Wastutaw toimetaja Willem Wessart. Wäljaandja „Järwa Kirjastus ühisus“. Tellimise hind postiga: 1 aasta Kr. 6.— 3 kuud Kr. 1.70 ½ aastat Kr. 3.20 1 kuu Kr. 0.60

Kuulutuste hind: üks millimeeter ühel weerul: tekstis 8 sent., kuulutuste kõljel 5 sent.

Nr. 87. Paides, teisipäewal 1. augustil 1933. a. 8. aastakäik.

Piiskop Kukk

sängitati maamulda.

70 waimulikku oma juhti saatmas.

Piiskop Jakob Kuke matmine reedel, 28. juulil wältas terwelt 5 tundi. Sellest oli 3 tundi leinateenistus Toompea kirikus, tund aega kulus leinarongi liikumiseks Toompealt läbi linna Kaarli wanale kalmistule ja teine tund kadunu maamulda sängitamiseks. Kogu aeg oli wäga ilus ilm ja rahwast murdu matusetalitust jälgimas.

Leinajumalateenistus Toompea kirikus

algas kell 1 päewal. Juba pool tundi wanem seda helistati kirikukellasid. Rahwast läks Toompeale palju. Kõik ei mahtunud mitte kirikusse. Suurem osa jäi wälja. Kohal oli umbes 70 waimulikku ametikandjat mustades ametikuubedes. Ainult õpetaja Lattik ja W. Kuljus Jisakult (kes on kadunu naisewend) olid erariietes. Kohal on ka hulk Eesti üliõpilaste seltsi liikmeid. Wäliskülalisest on kohal Läti endine piiskop Irbe, mustas kuues wanem härra, sama kõrge kaswuga, nagu seda oli Jakob Kukk.

Soome ülempiiskopi Ingmani esindajana on pärja toonud keegi Soome saatkonnast.

Kohal on ka ap.-õigeusu kiriku pea mitropoliit Aleksander kõrges walges mitropoliidi peakattes ja ametiriietuses. Siis weel wabariigi walitsuse liikmed ja omaksed. Peale lese ja tema sugulaste weel kaks kadunud piiskopi wenda: kõige wanem wend Juhan ja noorem wend Jaan. Mõlemad nad on põllupidaja Kuusnal. Kaks teist wenda Juljus ja August Kuked on põllumehed Tartumaal, esimene Tähtwere „Reinul“ ja teine Tartu läheduses. Isatalu Ilmatsalus peawad kadunu õe lapsed. Õde on ka surnud.

Jumalateenistuse alguks

saabub ka riigiwanem J. Tõnisson abikaasaga. Toomkirikus, mis mitu astet maapinnast madalamal ja mida ümbritsewad tihedalt kõrged puud, on hämar walgus, kõik kroonlühtrid põlewad, seinad on täis muinsuskaitse alla wõetud mõisnike wappe. Isegi kantsli mustal tekil ilutseb ainult saksakeelne kiri: „Es ist vollbracht“.

Esimene Eesti piiskop

on asetatud puusärgis selle ajaloolise kiriku altari ette, ta upub lilledesse ja rohelisse. Waimulik assessor praost Kapp peab leinajumalateenistuse, wõttes kõne aluseks Kristuse üteluse Natanaelile: „Ennäe, üks tõsine Jisraeli mees, kelle sees ei ole kawalust.“

Jutlustaja tundis kadunut juba 41 a. ja wõib öelda, et ütelus sobib hästi ka kadunud Jakob Kuke kohta.

Õpetaja Wariku altaripalwe järele algasid järelhüüded ja pärgade panekud.

Need wältawad terwena kaks tundi. Esimesena paneb pärja riigiwanem, siis riigikogu esimees, konsistooriumi esindaja, kaitseminister. Läti kiriku nimel paneb pärja end. piiskop Irbe. Ta kõneleb läti keeles. Soome peapiiskopi pärja asetab esindaja saatkonnast, prof. Rahamägi asetab 4 pärga: ülikoolilt, usuteaduskonnalt, akadeem. usuteadl. seltsilt ja ülik. kogudselt. Hageri praost Thomson paneb pärja praostite esindajana. Keila kogudusе poolt, kus Kukk kauemat aega õpetajaks olnud, asetab pärja saadik Markus, Toomkoguduselt õp. Uhke, noorsoo sekretariaadi poolt õp. Sternfeldt, sisemisjoni s. poolt õp. Bidder. J. Kuke mälestuseks asutawad nemad igas oma ettewõttes ühe koha ühele isikule, keda selts toetab. Wälismisjoni poolt kõneleb praost Põld, kiriku muusika sekretariaadi üleskutsel laulab koor „Hingata kord rahus“. Mitropoliit Aleksander tuletab meele, et kadunu suhtus ka teistesse usutunnistustesse heatahtlikult. Ap.-õigeusu kirik ühineb leinas ew.-luth. kirikuga. Kaarli kogudusе poolt kõneleb inf. Amberg. Siis Tartu Pauluse kogudusе esindaja, kristlikkude üliõpilaste esindaja inf. Paldrock, noortemeeste kristliku ühingu poolt adw. Kuuskmaa, siis wennaste kogudusе, ewangeeliumi palwemajade ja Jeesuse sõprade esindajad, Keila haridusе seltsi nimel arst Grenberg ja lõpuks weel J. Kuke maja üüriliste esindaja.

Kõigile esindajaile oli öeldud, et nad

wõiwad kõnelda ainult ühe minuti,

kuid enamikul wenib see minut pikaks. Kadunu noorem poeg on wahepeal sedawõrd ära wäsinud, et magab ema süles, toetudes peaga ema rinnale. Siis kogunewad kõik waimulikud ümber puusärgi ja igaüks ütleb oma salmi piiblist. Kolm-neli neist kõnelewad saksa keeles.

Kell on wiis läbi kui leinarong saab liikuma leinamarsi helide saatel.. Toompea lossi akendel põlewad kadunu mälestuseks küünlad. Pikk leinarong, ees umbes 50 pärjaga, millest osa kahel hobusewankril, liigub läbi linna. Kitsamatel uulitsatel on rahwas roninud plankudele ja katustele, et paremini näha.

Kell weerand 6 jõutakse kalmistule. Piiskopi haud on kaewatud wärawa lähedusse endise Kaarli kog. õp. Rud. Hurda haua kõrwale.

Puusärk kadunu põrmuga lastakse hauda

kolme kogupaugu ja orkestri leinahelide „Ligemal, Jumal, sul“ saatel. Wanem poeg Jaak haarab ema kaelast kinni. Ka keskmine nutab .Ainult 4-aastane Aadam ei saa weel aru silmapilgu tõsidusest. On wäga liigutaw silmapilk. Siis wiimased pentäied mulda kadunu hauda ja warsi kaswab lahtise haua kohale kalmukängas, mis kaetakse mitmekordselt pärgadega.

Leinajad omaksed — piiskop J. Kuke wend, leinarüüs abikaasa ja pojad.

Tarwastus lõi pikne rahakappi.

Tsaari- ja kerenskirahad puistas segi, Eesti kroonid jättis puutumata.

Tarwastu wallas „Kalkuni“ talus juhtus neil päewil omapärane pitseõnnetus. Wälk löi talu elumajja, tungides korstna lähedalt katuse ja pööningu kaudu tuppa. Toas löi seinalt krohwi ja purustas raamaturiiuli, kuid jättis wigastamata riiulil olewad raamatud. Siis tungis peremehe rahakappi, awades selle ukse ja puistates segi kogu sisemuse. Mõlemad rahakotid olid wirutatud põrandale, ühest kotist läigust kõrwaldatud tsaari- ja kerenskirahad paisatud laialt, kuna teisest kotist olid jäänud wälja puistamata eesti rahad. Peale selle oli purustatud kolmest toas olewast lambist kaks. Lõpuks oli wälk purustanud täielikult hommikupoolse akna ja sealt kaudu wäljunud. Pitselöögist süütus ka katus, kuid tänu kiirele abile ja tugewale wihmamalingule ei saanud tuli lewineda ja kustutati kohe. Kogu maja oli kibedat wäänlitõhnast suitsu täis. Üksi kodusolew perenaine pääses ehmatusega. Wali kärgatus oli tal löönud kõrwad lukku.

Petis paltas Petserist filmidiiwasid.

Wõru noorseppade laagri korraldaja J. Tapseri järjekordne pettenumber Petseris.

Petserisse ilmus 25. juulil keegi noormees, kes mitmel pool esines filmikontori esindajana, sobitades tutwusi ka kohalikkude teatritegelastega ajus mees elama pr. P. juurde, kus teda lahkelt koheldi, kuna ta pr. P. lubas wõtta filmi.

Järgmisel päewal käidi koos ligidastes setukülades rahwariideid kontrollimas, kas neid jatkub filmis esinemaile, ja kas need on wastuwõetawad. Nii laskis ta küünaistel kokku kanda hulk rahwariideid. Eeltöö tehtud, palus noormees niiid oma perenaise abi, et see talle muretseks ühe korraliku jalgratta, millega ta wõiks sõita maastiku uurimistele, sest ligematel päewadel mõtlewat ta filmimisega alguse teha.

Pr. P., kui wastutulelik teatriinimene, palus oma meest, et see laseks jalgrattale teha wajaliku remondi, mis ka kohe sündis. Jalgratas kões, kihutas „filmikontori omanik“ otsima ilusaid mägesid, orge, ent kadus tagasipööramatult. Kuna noormees ei ilmunud tagasi ka 26. ja 27. sk., siis teatas pr. P. loost kriminaalpolitseile, kes koostas wastawa protokolli. Kui aga politseis näidati pr. P-le tuntud kelmi Johannes Tapseri pilti, kes organiseeris Wõrus noorseppade laagrit jne., siis ei kahelnud proua põrmugi, et tegu on sama kelmiga. Kas Tapseril õnnestus Petseris toime tulla weel teiste petmistega, pole aiul teada — arwatawasti küll, sest ta olla liikunud ka äärides. Kuna kelm liigub suurte etaapidega Wõru-Tartu-Narwa-Petseri jne., siis on tema tabamine wäga raske. Kõige enam on pettunud „filmikuulsused“, kes niiid lubatud tasust ning hiilgawast karjäärist aetuna end õige räbalasti tunnewad. Mees lubanud peategelastele maksta kuni 200 krooni kuus, ühtlasi rääkinud ta, et paremaid wiib kogumi kaasa. Politseiline juurdlus kestab, kuid kelmi põgenemisest on aiul weel kindlaks tegemata.

Jälle muudeti Sakala panga juhatust.

Uueks esimeheks Ferdinand Jürine Tartust.

Sakala panga juhatuses on majanduministri poolt jällegi muudatus ette wõetud. On wabastatud omal palwel senine juhatuse esimees Fromhold Lauristin ja uueks juhatuse esimeheks määrati Ferdinand Jürine Tartust, kes waremalt on olnud Kauba panga direktoriks. Senine Sakala panga juhatuse esimees F. Lauristin läheb Krediit panga pearaamatupidajaks, milline koht wabanes Joh. Lauba uppumisega.

Nagu nähtub, on uus muudatus Sakala panga juhatuses ette wõetud samuti, mitte panga huwides, waid seda on tehtud nähtawasti omameestele parema teenistuse wõimaldamiseks.

Walla kindlustusseltside poliise

wõtab Maapank endiselt wastu.

Mõni aeg tagasi saadeti maapanga poolt walla wastastikku kindlustusseltsidele ringkiri, kus nõuti maapangale panditud taluhoonete edasikindlustamist ülemaalisles kindlustusseltsides, kes lepinguwahekorras Eesti maapangaga. Edasikindlustamist nõuti täies summas ja wõibimata.

Selle nõude puhul astus põllumajanduslikkude ühisuste rewisjoniliit oma liikmete huwides wälja ja saatis märgukirja maapangale, seletades, et kõikidelt walla kindlustusseltsidelt ei ole sugugi waja edasikindlustust nõuda nii suurel määral, kuna paljud neist on reserwide poolest tugewad ja suudawad katta kahjusid. Edasikindlustust ei saa ka nõuda täies summas ja iga riski kohta, waid seda wõiks nõuda ainult suuremate riskide puhul ja 75 prots. ulatuses.

Neid wäiteid maapangale esitades selgus, et maapanga nõue ei ole mitte mõeldud kategoorilisena ja kõikide seltside kohta. Ainult nõrgemailt wallaseltsidelt nõutakse suuremat edasikindlustust, kuid üldiselt wõetakse walla kindlustusseltside poliise maapangas praegu endiselt wastu.

Nii on lahendatud walla kindlustusseltside poliisde küsimus wallaseltsidele rahuldawal wiisil.

Heinaküün ja sood põlesid.

Heinaküün ja sood põlesid.

Waikna walla, Kastja küla lähedal tekkis Anton Aalmanni heinamaal tulekahju. Tules hukkus uus heinaküün ja wäljas asuwad heinasaod, milledes üle 3500 kilogrammi wärsket metsaheina. Tule läbi tekkinud kahju hindab Aalmann 170 kroonile. Tule alguse kohta puudub selgus, kuid arwatakse, et tuli tekkis möödakäijate poolt maha wisatud tuletikust wõi paberossiotsast. Asja kohta käib juurdlus.

Koer tabas salawedaja.

Öö wastu laupäewa sattus Purtse kordoni piiriwalwur Püssi wallas, Sope küla lähedal 2 mehele, kes kandsid piiritsendusid. Märgates piiriwalwurit põgenesid salawedajad, wisates maha oma kandami — 30 liitrit wälispiiritust.

Hiljem ajades põgenike jälgi teenistuskoera abil, tabasid piiriwalwurid ühe põgenenud salawedajaist. Selleks osutus Sope küla elanik Jisak Lindeburg.

Auto rongi ees.

Tallinna sadama eleewaatori haruteel jõi Lewinowitschi äri weoauto A—1023 öö wastu laupäewa k. 1.50 ajal manöötwerdawa rongi ette ja sai kergemaid wigastusi. Inimestega õnnetust ei juhtunud. Ka wedur ei kannatanud.

Mootorpaat Kokskäri all merehädas.

Kokskäri tuletornist nähti laupäewa warahommikul k. 4 paiku, et suures loinetuses on merehätta jäänud üks halliwärwiline mootorpaat, mil oli wististi tüüririke juhtunud. Puhus 7-palliline tuul. Loinetuse pärast ei saadud Kokskärist appi minna. Hiljem päästis mootorpaadi Prangli saare päästejaam. Kes merehädalised olid, polnud esialgu Tallinnas weel teada.

Tartus korraldatakse ühes näitusega „Eesti päew“.

Tartus korraldatakse ühel ajal põllumajandus- ja kõstusnäitusega 25.—28. augustini seltskondlikkude ja majanduslikkude organisatsioonide ühise ettewõtena „Eesti Päew“. „Eesti Päewa“ juhatuse poolt palutu majanduseminister P. Kuusik päewa patroniks. Majanduseminister andis nõusoleku olla „Eesti Päewa“ patroniks ning kas isiklikult wõi asemiku kaudu 25. augustil „Eesti Päewa“ awamisest osa wõtta.

Eksportwõi kilo 125 snt.

Eksportwõi hinna noteerimise komisjon määras laupäewal wõi hinna 125 sendile kilolt. Eelmine noteering oli 113 senti kilo, seega paranes nüüd hind 12 senti kilo kohta. Hinnatõus sai wõimalikuks wälisturgude paranemise tõttu.

Balti riikide ühistegewuse-kongress augustikuul.

Riia, 29. juulil. Läti ühistegewuslitidu nõukogu otsustas 26. augustiks Riiga kokku kutsuda Eesti, Läti ja Leedu ühistegewuslitude kongressi. Päewakorra tähtsamaks punktiks on ühistegelike asutuste suhted riigiga.

Saksa-Eesti tolliliit?

Aeg seks olla soodus.

Berliini kawatsusi Eestis.

Meie Berliini kaastööline teatab meile järgmist:

Saksa wälispoliitilistes ringides on Hitleri wõimuletulekust peale märgata silmapaistwat hwi tõusu Balti riikide wastu. Nagu teada, tahab Hitler Saksa wäispoliitikale anda sama suuna idasse (Drang nach Osten), mis walitses seal 700 aastat tagasi ja mis tõi raudrüütlite salgad Eestisse.

Rahwussotsialistlistes ringides leidub kaunike hulk balti sakslasi, kes seda suunda muidugi heameelega terwitawad. Hitleri wälispoliitika juht Rosenberg on ise Tallinnast pärit.

Neis ringides on kuulda arwamist, et saksa asjal Balti riikides on olemas wäljawaateid ja kui süstemaatiliselt selles sihis töötada, siis ei jää edu saawutamata.

Mis puutub Eestisse, siis on kuulusi, et wastawates ringides kaalutawat Saksa-Eesti tolliliidu küsimust. Arwatawat nimelt, et nüüd, kus Eestis on walitsus, kelle saatus oleneb sakslaste häältest, on seks õieti soodus silmapilk. Seda juhust ei tulla kasutamata jätta.

Mis puutub üleswõetud tolliliidu üksikasjusse, siis pole need teada. Wast niipalju on kuulda, et tahetawat Eestilt saada kolonisatsiooni õigust, s.o. õigust sakslaste asumiseks Eestisse.

Potsep wõltsis weksleid.

Tallinnas wangistati petis.

Tallinna kriminaalpolitsei wõttis wahi alla potsep Eduard Peedu, 29 a. w., eluk. Girgensoni uulitsal nr. 4, kelle kohta selgus mitu wekslimõltsimise lugu. E. Peedu asetati eile keskwanglasse. Ta oli oma süü üles tunnistanud.

Paari päewa eest ilmus kriminaalpolitseisse Kristiine heinamaa majaomanik Anna Vogelberg ja teatas, et temale tulnud Juurikſoni ehitustarwete laost (S. Tartu m. nr. 38) 75 krooni suurune nõudmine wekslimõla tasumiseks. A. Vogelbergil aga mingit wõlga ärile polnud. Selgus, et wekſli oli Juurikſoni ärile annud potsep Ed. Peedu. A. Vogelbergi allkiri wekslil oli Peedu poolt wõltsitud.

E. Peedu oli Vogelbergi majale teinud ahju ja kord saanud majaomanikult wekſli. Nii sai ta Vogelbergi allkirjaga tuttawaks. Peedu oli toiminud Vogelbergi wekſliga weel mitu pettust. Saades wekſli, ilmus ta warsti uuesti majaomaniku juurde ja seletas, et eelmine wekſel läinud tal rikki, ei saawat seda enam kasutada, palus anda uue wekſli. Majaomanik annudki, usaldades meest. Potsep käinud aga pärast sama ettekäände all weel uut wekslit saamas ja saanudki. Tegelikult oli ta aga kõik wekslid lasknud käiku, kas äridesse wõi mujale.

A. Vogelberg pole esimene E. Peedu pettuste ohwer. Peedu kohta on selgunud weel mitu wekslimõltsimist. Nii on ta wõltsinud Anna Wunki allkirja 75-kroonisel wekslil, Karl Mihkelsoni allkirja 45-kr. wekslil. A. Vogelbergil on ta wõltsinud weel ühe 150-kr. wekſli.

Maawalitsused kaotatakse?

Kohtu- ja siseministeeriumis walmib uus kawa.

Kohtu- ja siseministeeriumis on walmimas uus maaomawalitsuste ümberkorraldamise kawa. Uus kawa näeb ette praeguste maawalitsuste täieliku kaotamise. Kohapealseks maaomawalitsusükſuseks jääks ainult, wald ja wallawalitsus, mis järelwalwekorras alluks otse keskasutusele — ministeeriumile. Praeguste maawalitsuste funktsioonid ja ülesanded läheks uue kawa kohaselt üle suuremalt osalt kohtu- ja siseministeeriumile, kuna osa jääks kanda wallawalitsustele.

Uus kawa walmib lõpulikus kujus arwatawasti selle nädala keskpaiku ning esitatakse siis kohtu- ja siseministri poolt wabariigi walitsusele.

Meie konsulid.

Riigikogu esimees, riigikontrolör ja kindralprokurör.

Walwaku konsulid, et riigi huwidele kahju ei sünniks.
Rooma rahwa kõnelaund.

Meie riigiaparaadis on kolm isikut, kes igapäewse praktilise töö juures nagu eriti silmagi ei torka, kuid kes wõiwad palju paha riigile sünnitada, kui nad ofutuwad ebafundsiateks kohtadel.

Mõtleme siin riigikogu esimeest, riigikontrolöri ja kindralprokuröri. Tegelik olukord on niisugusels kujunenud, et sunnib wõtma kõige tõsisema arutuse alla nende kolme küsimuse.

Riigikogu esimees peab olema erapooletu, leplik, iseseiswa ja riigimehelise mõtlewiisiga ning kindla iseloomuga inimene, kelle ausameelne tegutsemine ja isiklik autoriteet suudawad oma ümber koondada riigikogu mitmesuguseid woolusid. See on raske, kuid taktilise ja lojaalse ülalpidamise juures on see kindlasti wõimalik.

Kuidas on meil sellega aga tegelikult lugu? Hoopis kurb. Meil on mulje, et wiimasel ajal on riigikogu esimehed oma kõrgest ülesandest sootu kõrwalekalduma hakanud. Lepitamise asemel on seal hakatud igasugu poliitilist intriige sepitsema. On juba ette tulnud juhuseid, kus wiimased riigikogu esimehed organiseerisid walitsuse kriise, et ise walitsuse ettetsa saada.

Riigikogu esimehel on saamasugune palk ja seisukord kui riigiwanemal, kuid tööd ja wastutust mitu korda wähem. See on selle koha teinud eriti ihaldatawaks poliitilistele spekulantidele ja karjeristidele, kes kõiki neid wõimalusi sootwiwad isiklistes huwides ära kasutada, mida see koht pakub, et end mõne äpardunud operatsiooni järele weidi kohendada, kuni jälle tuleb mõni juhus, mis pakub uut hüppewõimalust. Niisugustele isikutele on riigikogu esimehe koht ideaalseks walwamise kohaks.

Riigikogu esimehe koht on muutunud kaubitsemisobjektiks walitsuskriiside puhul; selle ümber käiwad kõige awalikumad nõudmised ja wastunõudmised, nagu seda weel hiljuti nägime.

On arusaadaw, et niisuguse olukorra juures riigikogu esimehel sugugi seda autoriteeti pole, mis tal peaks olema. Teda peetakse lihtsalt aktiiwseks parteimeheks, kes oma kohale pääsenud telgitaguste kombinatsioonide, mitte aga isiklikke omaduste tõttu. Kui näiteks praegune riigikogu esimees oma kohale waliti kõigest 52 häälega, siis wõtsid asjaosalised seda noa tera pealt läbiminemist nähtawa rahuldusega wastu. Nad waatasid sellele walimisele mitte kui usalduse waid lihtsa arwude küsimusele, sellepärast oli neile ükskõik kas oli poolt 52 wõi 92. Peaasi — telgitaga kokkulepitud kohtade jaotamine oli läbiwiidud. Sest oli küll, muu asi polnud tähtis.

Niiwiisi on meil kujunenud juure üks ebasoowitaw kuid kulukas poliitilise intrigeerimise pesa, mis praegust teratwaid wahekordi ja kindlustetut olukorda aina weel halwendab.

Riigikontrolör peab walwama, et riigi majapidamine seaduslises korras sünniks ja et riigi huwid sellejuures kõigiti kaitstud oleks. Seks peab riigikontrolöril olema palju sirgejoonelist iseloomu julgust, isegi paindumatust, mis wõimaldab tal ka siis riigihuwide eest wälja astumist, kui on mängus ka wäga mõjuwõimsad jõud.

Selles suhtes on juba nii mõndagi rahulolematust awaliikuse ette tunginud. Eriti aga piinlikuna tundus kõigile olukord, kui riigikogus hiljuti kerkisid päewakorrale seadused ankeetkomisjoni, aktsiaseltside rewideerimise ja kapitalide wäljamaale wiimise kohta.

Igasuguste kombinatsioonidega kokkuliidetud kunstlik enamus mattis need seadused riigikogus maha. On päris selge, et selle tõttu riigi huwid kannatawad, kuid kahjuks ei kuulnud keegi, et riigikontrolör selle wastu oma häält oleks tõstnud.

See jättis kodanikkudele nõrgendawa mulje.

Seltskonnas liiguwad kuulduseid ja ka ajakirjanduses ja riigikogus on kõneldud, et riigikassale kuuluwaid summasid üle 800 miljoni sendi ulatuses on paigutatud suurettewõtetesse niiwiisi, et sellest wõiwad riigile suured kahjud tekkida.

Kahjuks ei ole riigikontrolör oma esinemisega siin awaliikusele piirdunud selgust muretseda.

Kodanikud küsiwad sel puhul: milleks on siis meil õieti riigikontrolör?

Kindralprokurör on ühendatud sise-kohtuministri isikus ja tema ülesanne on walwata õiguslise korra järele riigis. Ka see koht nõuab rippumatut iseloomu, eriti aga wankumatut tahet kinni pidada seadustest, et niiwiisi kodanikkudes alal hoida kindluse tunnet, mis on iga kultuurilise riigi olemasolu alus.

Ka sel alal on nähtusi ilmsiks tulnud, mida tuleb pidada ebasoowitawateks. Weel hiljuti juhiti ajakirjanduses kindralprokuröri tähelepanu üksikute ebaseadusliste toimingute peale, kus kindralprokurör oleks pidanud wahele astuma, kuid mida ta kuuldawasti weel mitte polla teinud.

Wanas Rooma wabariigis öeldi: „Walwaku konsulid, et riigi huwidele mingit kahju ei sünni." Konsulid oli Rooma tegelikud walitsejad. Hiljem on aga seda ütelust hakatud tarwitama kõikide nende kohta, kel on kaalum sõna öelda riigiasjade ajamisel.

Need kolm, kellest eelpool jutt oli, kuuluwad meie konsulite sekka. Nemad peawad olema eriti kõrge kõlblise tasapinnaga isikud, kui tahetakse, et Eesti ühisele asjale kahju ei sünniks. Käesolewal silmapilgul on aga olukord ses suhtes õnnetu. Neil kolmel tähtsal walwekohal asuwad koonduse aktiiwsed erakonna tegelased. See erakond on aga teatawasti puhtakujuline saamaerakond. Riigi ja rahwa huwid on selles erakonnas alati tahaplaanile surutud. Seal puudub täielikult riigimehelik mõtlemiswiis ja koonduse keskelt pole tõusnud ühtki tõsist riigimeest. Selle erakonna peaenergia on koondatud kohtade jahile, karjääritegemisele ja üksikute omakasupüüdlikkudele kombinatsioonidele.

Kui näüd niisugusesse õhkkonda kuuluwad isikud, kes asuwad kohtadel, kus on daja just erilist kõrget kõlblist kwalifikatsiooni ja riigimehelikku mõtlemist, siis paneb see wäga ja wäga tõsiselt mõtlema.

Niisugune olukord tekitab arusaadawalt kodanikkudes sügawat rahutust. On päris selge, et küsimus, mis siin üles tõstetud, wajab tõsist kaalumist. Niiwiisi nagu seni enam edasi ei saa. Puhastust on waja ja seda peab ette wõtma. Riigi ja rahwa huwid nõuawad seda kästiwalt.

Cato.

Koondus tuktus Walgas läbi.

Maawalitsuse ülewõtmine läks nurja.

J. Saul (põll. kogu) — maawalitsuse esimees.

Nagu teada, lahkus hiljuti ametist senine Walga maawalitsuse esimees Ruus, asudes Maapanka tööle. Selletõttu osutus uue maawalitsuse esimehe walimine wajalikuks. Koondus asus kibedasti tööle, et seda kohta omale saada. Tehti kihutusi, jagati lubadusi ja ähwardusi seks, et aga sihile jõuda.

Laupäewal, 29. juulil, toimuski maawalitsuse esimehe walimine, ja walituks osutus kõikide koonduslaste kiuste põllumeeste kogude esitaja J. Saul.

Walimiste käik ise oli järgmine:

Tehti ettepanek maawalitsuse esimeheks walida põll. kogude esitaja J. Saul.

Koonduslane Söster tegi omaltpoolt ettepaneku walida maawalitsuse esimeheks praegune maawalitsuse liige koonduslane Ebber ning tema asemele walitsusliikmeks teine koonduslane rkl. J. Mõttus.

Esimees tuli eraldi hääletamisele. Kinnisel hääletamisel sai J. Saul poolt 8 häält, wastu — 6, kuna 1 hääl oli erapooletu.

Kui J. Sauli kandidatuur läbi oli läinud, wõttis J. Söster kohe J. Mõttuse kandidatuuri tagasi.

Ebber sai poolt — 7, wastu — 8 häält.

Sellega läks koonduslaste kawatsus Walga maawalitsust üle wõtta täielikult nurja. Muidugi läks sellega nurja ka koonduslase Mõttuse katse oma riigikogu liikme koha kõrwal weel teist kohta muretseda.

Koonduse walede wastu.

Kuidas oli tegelikult lugu Kacksi koosoleku.

Meile kirjutatakse Karksist:

Kui madalale on meie koonduslased langenud oma jõuetus wihas põllumeeste kogudetegelaste wastu, seda loeme nende häälekandjast „Maaleht" 25. juulist s. a. pealkirja all „Teemandi meeste lõõming Karksis" kus tõeolu on tõesti pea peale pööratud. Tõsiasjade jalule seadmiseks oleks järgmist öelda:

1) Koosolekule oli Karksi Kiwisäki kogu, kus ainult 8 liiget, 15 esindajat saatnud, andes seega kahekordse hääleõiguse iga liikme kohta ja selleks oli Kiwisäki läsutäitja walitseja" kokku korjanud mitmest wallast küll erukapteneid, metsa ärimehi, koolipingilt tulnud noorureid, laada lõõmamehi jne.

2) Olin mõni päew enne koosolekut Polli põll. kogu juhatuse liikmega koos, kellele oli kogu juhatuse poolt ülesandeks tehtud peakoosoleku kutsed laiali saata. Kohtasin sama isikut koosoleku päewa õhtul ja tema tõendas, et tema oma ülesande täitmata jätnud. Sama lugu oli ka Pöögli põllumeeste kutsetega, kus noormees tema peale pandud ülesande täitmata jätnud, lastes end ülejooksikutest laiale teele wedada.

3) Ei sundinud waikima hr. Martinsoni ülejooksikute wile, waid ümberpöördult, Martinsoni ütelus lapualastele: „olen maamees ja karjas käies katsusin isegi wiilistada wahest", wiis nad noruspäi tasakaalu.

4) Ei wõetud wastu ühtegi koondusemeelset mõttesegast resolutsiooni; wastu wõeti aga hr. M. Grossi poolt sisseantud resolutsioon, mis põll.-kogude esitajate tegewuse heaks kiitsid. Need saadetakse koosoleku juhataja hr. H. Tõrwandi poolt mõlemad teadmiseks ja awaldamiseks. Üleriiklise põllumeeste esitusele.

5) Olin isiklikult juures ja pealtnägija, kui wiinastanud „Kitsi" mitte „Küti" A. Kangur rusikatega Alfr. Kõiwale kallale tahtis tungida, kuid pr. Kõiwa julge waheleaste päästis seisukorra lõõmingust. Alfr. Kõiwa kedagi ei löönud, küll aga nõudis tema kelleltki noorhärralt Sinejärwe p.-kogu koosoleku kutset, kus selgus, et see oli kirjutuse masinal järele kopeeritud. Noormees oli lõpuks nii löödud, et lubas wabadussõjalaste poole üle minna; tegutsenud waid põllutööministeeriumi kohaasaamise lootuses, milleks koondus mees Ruubel (ärimees) oma laasabi lubanud.

6) Ei lõpetanud hr. Martinson koosolekut enne-aegselt, waid wiis kõne rahulikult lõpule ja andis küsijaile selged ja otsekohesed wastused. Koosoleku lõpetas koosoleku juhataja hr. H. Tõrwand ega lubanud ka kapteni härral pärast koosoleku lõppu mingisugust parandust tema poolt sisseantud resolutsiooni juures ehk ta küll seda tahtis ette wõtta.

Karksi rahwas on arwamisel et „lapua" ja ülejooksikute laul on lauldud, mille tunnistajaks see hingewaakuw rabelemine ja alatuste ning wale najal pinna loomine.

Põllumeeste kogud on ühemeelsed; kuid edaspidi oleme walwel koonduse alatuste wastu. Usume, et koonduse rünnakuid, mida Sinejärwe p.-kogu peaaegu üksi tagasi lõi Pöögli ja Palli põllumeeste wälja tulekul ette ei wõetagi. Kutsun üles ka Simuna ümbruse põllumehi wõitlema koonduse alatuste wastu, sest ründamisel järjekorras olete teie, kus „lapua" apostel teile kawatseb oma „mahlakal toonil" armu ja õnnistust mokale määrida.

Meil Karksis need suured õpetuse sõnad on kõlksudeks saanud, õpetaja ise on meie Karksi ühisuste asju ajades lõpetanud need põllumeeste perega kohut käies maksujõuetuks jäämisel. Kõne alla ei saa tulla siis ka sarnaste isikute riigi juhtimisele pääsemine, mille järele ihaldus näib käiwat.

Karksi põllumeeste koduraha nimel

Karksi-Sinejärwe põllumees.

Karksis, 25. juulil 1933. a.

Meie peekonitoodang läheb tagasi.

Inglise kontingenti ei suudeta täita. Preemiate ärakaotamine wähendab wäljawedu. Nõutakse preemiate uuesti sisseseadmist.

Eksportööride märgukiri walitsusele.

Eksporttapamajade-wahelise keskkorralduse — peekoni eksportühisuse juhatus esitas laupäewal wabariigi walitsusele märgukirja peekonipreemiate uuesti sisse seadmise wajaduse kohta. Märgukirjast saadeti ärakirjad majandus- ja põllutööministrile ning põllutöökojale. Märgukirjas tuuakse ette:

Waatamata kõigile pingutustele püsib edasi peekonitoodangu langus. Käesolewa aasta esimesel weerandil oli peekonitoodangu tagasiminek mullusega wõrreldes ainult 1,5 protsenti, kuid teisel weerandil wähenes toodang juba 33 protsenti ja juunikuu üksinda näitas tagasiminekut 53 protsendi ulatuses. Selle tagajärjel on wõimatu täita kontingenti Inglismaal.

Arwates kontingentide maksmapaneku ajast — möödunud aasta nowembrist, jäi meile lubatud kwootast täitmata esimese kolme kuu jooksul 1650 tsentnerit (üks siga kaalub keskmiselt tsentneri) ja järgnewa 3 kuu jooksul oli puudujääk 4050 tsentnerit. Praegu jooksew kontigent, mis on määratud 23. juunist kuni 22. augustini, tõotab lõppeda 2000 tsentnerilise puudujäägiga.

Kuna järjekindel kontingendi täitmata jätmine wõib edaspidi mõjutada kwoota saamist Inglismaalt, nagu seda korduwalt on rõhutanud Londoni saatkond, siis tuleb wõtta tarwitusele kõik wõimalikud abinõud, et peekonitoodangut tõsta wähemalt möödunud aasta tasemele. Tuleb kiires korras maksma panna uuesti peekoni preemia samadel alustel, nagu see oli waremalt. Juuremaks peekonile tuleb kindlustada nii mitu krooni sea kohta, kui mitu shillingit langeb Londonis hind alla 72 shillingi tsentnerilt.

Preemiate maksmist tingib weel eriti see asjolu, et ikalduse tõttu tuleb põllupidajail muretseda rohkel arwul kallist jõutoitu.

Praegu on peekoni noteering Londonis 63 shillingit tsentner. Seega oleks juuremaks 9 krooni sea kohta.

Nagu kuuleme täiendawalt peekoniekspordiajate ringidest, on peekoni wäljawedu weel selle tõttu jäänud wähemaks peale krooni langetamist, et hinnanoteerimisel määrati peekonile üheksa erihinda endise kolme hinna asemel. Seda tehti seepärast, et inglise naela kurss tõusis ja hinnawahed üksikuil sortidel muutusid suuremaks. Kõige madalamad hinnad on aga nüüd selle tagajärjel jäänud wähemaks kui on sisseturu hind. Selle tõttu ei toodagi kõiki peekonsigu enam eksporttapamajadesse, waid osa neist müüakse siseturul, kus saadakse paremat hinda. Nii kannatab peekoni wäljawedu.

Maailma majanduskonwerents lõppes.

Läks laiali ilma waenuta. – Ei teinud midagi head, kuid kurja ka mitte.– Kas ta üldse weel kokku astub, ei tea keegi.

London, 27. juulil. Maailma majanduskonwerents lõppes täna kell 16.38. Ametlikult konwerents kuulutati küll ainult edasilükatuks, kuid keegi ei julge ennustada, millal konwerents uuesti kokku tuleb, kui ta üldse weel kokku kutsutakse.

Tänase lõppkoosoleku käigust oleks märkida: Ameerika delegatsiooni juht riigisekretär Cordell Hull andis Macdonaldile edasi president Roosevelti lähkituse, milles Roosevelt ütleb: Sadwutatud wormilised kokkulepped ei ole aiati konwerentsi tulemuste mõõdupuuks. Ka see on kasutik, kui wõidalse selgitada iga üksiku maa raskusi, ja kui nähakse, kuidas iga maa tahab oma raskusi lahendada. Meie, ameeriklased, mõistame nüüd paremini teiste rahwaste probleeme ja loodame, et teised rahwad kohtlewad samasuguse hea tahte waimuga ka meie poliitikat, mille eesmärgiks on üle saada ennekuulmatust majanduskriisist. Niisugune waba mõttewahetus, kus arutatakse kõiki probleeme, wõimaldab loota suuremat edu tulewikus. Seepärast mina ei pea praegust konwerentsi mitte nurjaläinuks. Teie wõite kindlasti loota meie edasilestwatele jõupingutustele maailma majandusliku hüwangu jalaleseadmiseks, sest meie oleme weendunud, et konwerentsi tööde jatkamise toob praktilisi kasu paljudel aladel, kus ühiselt tehakse jõupingutusi.

See Roosevelti lähitus oli täielikeks üllatuseks konwerentsile. Ühenduriikide presidendi wäljendused mõeti wastu jahedalt. Kõik olid oodanud Roosevelilt mingit sensatsioonilist seletust, nagu näiteks tagatist konwerentsi peatse uuesti kokkukutsumise kohta. Kuid kõik need lootused kukkusid weele.

Belgia wälisminister Hymans kinnitas, et Belgia on otsustanud trunks jääda kullastandardile. Waidlused on nõudnud, et ekspertidel on tergem kokkuleppeid saawutada kui politiikameestel neid teostada. Kuigi konwerentsi tulemused ei wasta esimestele lootustele, arwan siiski, et lahendus ofutub wõimalikuks soodsamal ajal.

Masaryk, kõneledes Wälkeliidu nimel, awaldas arwamist, et konwerents on teinud wäga kasulikku ettewalmistustööd. On loodud parem õhkkond raskuste lahendamiseks iseäranis Ida-Euroopa maades. Kallaletungimõiste piiritlemise pakti sõlmimine Londonis tähendab suurt sammu rahu kindlustamise ja rahwaste koostöötamise poole, ütles Tshehhoslowakkia esindaja.

Saksa riigipanga president Schacht ütles: Tuleb kahjuks konstateerida, et mitte ühegki konwerentsi päewakorrapunktis ei ole saawutatud lõplikku kokkulepet. Resolutsioonid, mis komisjonide poolt wastu wõetud, sisaldawad ainult üldiseid arwamisi. Isegi wääringute stabiliseerimise alal ei suudetud sõnawutada üksmeelt, pärast seda, kui mõned maad meelega loobusid oma raha stabiilsusest. Niisugust poliitikat tuleb wäga kahetseda just rahwuswahelise kaubawahetuse pärast. Kuni üksikud maad ei ole oma majanduslikku tasakaalu jalale seadnud, on waewalt ka uuest maailma majanduskonwerentsist edu loota. See on see suur õpetus, mida meie sellelt konwerentsilt saasa wiime.

Ameerika delegatsiooni juht Hull seletas rõhuga, et siin on tegemist mitte konwerentsi lõpetamisega, waid ainult konwerentsi tööde ajutise katkestamisega. Rahwastele tuleb anda aega lahendada oma majandusplaane, et neid siis järkjärgult kooskõlastaha. Praegune majanduslik wõistlus laostab rahwahulgad kogu maailmas. Riigid peawad ajama wähem kõrmuslikku majanduspoliitikat ja hoidma kunstlikest majandusest parandamise wahendeist.

Prantsuse rahaminister Bonnet kaitses energiliselt Prantsuse rahanduspoliitikat ja kinnitas weel kord, et Prantsusmaa tahab kõikumatult kinni pidada kullastandardist. Bonnet lahetses, et waluutawaherahust ei ole asja saanud, sest sellega oleks wõidud rahakursside lahjulikud kõikumised ära hoida.

Kui Bonnet oma kõne oli lõpetanud, pani Macdonald üldwaidlused lõpetatuks ja paui hääletusele majanduskomisjoni ja rahanduskomisjoni aruanded. Mõlemad aruanded wõeti ühel häälel wastu.

Macdonaldi lõpukõne. Tänuawaldused.

Macdonald pidas lõpukõne, milles ütles: Konwerents ei ole mitte lõpetatud, waid on ainult edasi lükatud. Lootused, mis konwerentsile pandi, ei ole mitte häwitatud. On juba näha märke, mis tunnistawad maailmakaubanduse paranemisest. Rahwad on püüdnud oma probleeme lahendada majanduslikku reinastumisega. Kuid maailma majanduskriisi wõib lahendada ainult majanduslikku besarmeerimisega. Nii on satutud ummikusse. Rahanduslikke raskusi ei saa praegu lahendada, seepärast peeti soowitawaks konwerents edasi lükata. Mina palun kõiki delegaate tutwustada oma walitsusi üksikasjalisel konwerentsi töödega, et konwerents hiljem edukalt oma tööd wõiks jatkata.

Ameerika delegaat Cox ütles konwerentsi nimel tänu Inglise kuningale konwerentsi avamise eest, Macdonaldile konwerentsi ojawa juhtimise eest ja Briti walitsusele suure kiirelisteleikuse eest. Macdonald awalbas wastutänu ja kuulutas majaralõõgiga konwerentsi istungitega lõpetatuks, mispeale delegaadid hakkasid saalist wälja walguma.

Kohtu kartusel surma.

Taluperenaise enesetapmine Asukülas.

Reede hommikul leiti Läänemaal Asukülas walla Kimi küla Lauri talu perenaine 52-aastane Liisa Laur oma kodust rehe alt oampalgi küljest ülespoonult. Elu lõpetamiseks oli Laur tarwitanud sedelgarihma. Kuna poomine oli aset leidnud juba kaua aega enne leidmist, ei annud elutäratamise katsed enam tagajärgi.

Surmamineku põhjuste kohta Laur mingisugust kirja maha ei jätnud. Omaksed arwawad, et see oli tingitud raske kohtuliku karistuse kartusest. Nimelt süüdistati teda waletunnistuse andmises, mille tõttu ta seisis kohtuliku eeluurimise ja politsei walwe all. On wõimalik, et sellele põhjusele lisanesid weel muud asjaolud.

L. Laur oli abielus.

Peekoni hind jäi muutmata.

Reede õhtupoolel noteeriti Tallinnas peekonsigade hind eelmise nädala kõrgusel. Hinnatabel on järgmine (hind sentides kilo kohta):

Tapakaal	1. sort	2. sort	3. sort
60—72 kg.	73	68	62
55—59,5, 72,5—75 kg.	68	64	58
48—54,5, 75,5—82 „	64	61	58

Siseturu hind oli keskmiselt 68 senti kilo.

Soome peekoni wäljawedu.

Helsingi, 29. juulil. Tänawu juulis on Soomest peekonit wälja weetud 151.089 kilogrammi eelmise kuu 148.735 kilogrammi wastu. Eelmise aasta juulikuu peekoni wäljawedu oli 82.282 kilogrammi.

Käesolewa aasta esimesel poolel on Soomest peekonit wälja weetud 1.128.260 kilogrammi eelmise aasta wastawa aja 917.835 kilogrammi wastu.

Pisaraid ei walata.

Pariis, 28. juulil. Üksi Prantsuse leht ei wala pisaraid maailma majanduskonwerentsile, mis Londonis nii tühjalt lõppes. Tuntakse headmeelt sellest, et konwerentsist osawõtjad on olnud wähemalt nii ausad, et nad ilusate sõnadega ei püüdnud warjata konwerentsi nurjumist. Ühtlasi märgitakse, et konwerents on laiali läinud ilma waenuta. „Ère Nouvelle" kiidab Prantsuse delegatsiooni kullastandardi kaitsmise eest. Sellega delegatsioon olewat kasu toonud mitte ainult Prantsusmaale, waid ka kogu maailmale.

„Pidage kinni!"

Soome politsei palus Eestis taõada Tshehhoslowakkia inseneri.

Tallinna kriminaalpolitsei sai Helsingi kriminaalpolitsei ülemalt telegrammi, milles palutti kinni pidada Tshehhoslowakkia kodanikku insener M. W., kes Soomest oli sõitnud Tallinna. Kuid selgus, et tähendatud insener oli juba 27. juulil Eestist läbi sõites lahkunud ja üle piiri Läti kaudu edasi sõitnud.

Mis kuriteo eest Soome politsei tshehhoslowakkast taga otsis, pole teada.

Raadio saatekawa.

Teisipäew, 1. august.

Tallinn 298,8 mtr. 14.30 helipl. 15.15 wälismaisi päewaund. 15.30 ajamõõtja-diendus. 20.00 kontsert. Juh. R. Palm. Ork.: Moniuszko, awam. op. „Halka". Raff, Kalwatiin. Delibes, intermetso „Naila". Mouton, ballet-süit „Tanit". Glinka, Walts-fant. Sooloettekandeid klaweril — Friedrich Nikolai. Ork.: Bizet, fant. oop. „Carmen". Moszkowski, Serenaad. Gyldmark, Ballett-süit. 21.00 ilmateade ja ajamõõtja-diendus. 21.05 kodumaisi päewaundiseid. 21.20 „Päewalehe" toimetaja A. Jonson: Ratsa ümber Ungari. 21.50 esperantokeelne nädalakroonika. 22.00 kontsert järg: Ork.: Suppe, awam. oop. „Ilus Galathea". Friml, Kaks tantsu. Joh. Strauss, walts „Armastuslaulud". Fetras, potp. „Operettide rewüü". Mannfred, Marss.

Tartu, 579 mtr. 14.30 ülekanne Tallinnast. — 20.00 ülekanne Tallinnast. — 21.00 ilmateade ja ajamõõtja-diendus. — 21.05 ülekanne Tallinnast.

Kolmapäew, 2. august.

Tallinn 298,8 mtr. 14.30 helipl. 15.15 wälismaisi päewaundiseid. 15.30 ajamõõtja-diend. 20.00 kontsert. Juh. R. Palm. Ork.: Joh. Strauss, potp. op. „Mustlasparun". Ketelbey, intermetso „Höbepilm". Helmburg-Holmes, Haniceas. Zeller, walts „Olen laps Rheinilt". Flöödisoolosid — Arnold Sepp. Ork.: Schreiner, potp. „Duur ja moll". Lindsay-Theimer, Mister Spleen. Ketelbey, romanss „Gabantry". Fucik, walts „Unelmate maal". 21.00 ilmateade ja ajamõõtja-diendus. 21.05 kodumaisi päewaundiseid. 21.20 põllumajanduslikke teateid. 21.35 kontsert järg: Ork.: Linke: awam. op. „Grigri". Squire, Hällilaul. Karl Heinz M. intermetso „Sõõliblikas". Morena, potp. „Möödunud aegadel". Roland, Marss. 22.00 wana tantsumuusika heliplaatidelt.

Tartu, 579 mtr. 14.30 ülekanne Tallinnast. — 20.00 ülekanne Tallinnast. — 21.00 ilmateade ja ajamõõtja-diendus. — 21.05 ülekanne Tallinnast.

Einbundi kõne „Peruu madruste" kaitse all.

Koduwald terwitas riigikogu esimeest trampimisega.

Koosolejate poolt esitatud küsimused jäid wastuseta.

Pühapäewal 30. juulil s. a. oli Tartumaal Wesneri wallas (Einbundi koduwallas) „Kilgi" seltsimajas tundmatute isikute poolt põllumeeste päewa nime all korraldatud koonduse kihutuskoosolek, kus kõnedega esinesid kaks ülejookfikut K. Einbund ja põllutöökoja liige Peeter Wohla. Hommikul kella 11 ajal, mil koosolek pidi algama, liikus Kilgis mõni üksik ümbruskonna uudishimulik, kuid mõni minut hiljem algas koonduse noorurite kogumine. Esimesena sõitis kohale Tallinna numbrit kandwal mootorrattal üks „kindral", mille järele noorureid tuli küll hobustel, küll jalgratastel. Kohale saabunud, antti igale oma ülesanne kätte, mis oli samane kõigile: Wahelehüüdjail kraest kinni ja ukse taha. Poisud ise olid päris noorukesed, enamikus karjaealised, kuid oli ka wanemaid mehi seas, kes weidi häbelikult omas uues mundris ringi kõndisid. Kuna sarnased isandad rahwale tundmatud olid, siis tekkis warsti arwamine, et need on Peruu madrused, kes „Wambolale" ja „Lenmukile" järele tulnud. Wahepeal jõudsid autol kohale ka kõik kohalikud wäikesed suurused ülejookfikt Laanbergiga eesotsas. Rahwas, kes Laanbergi majand. olukorda tundis, imestasid, kuidas ta nii rikkaks läinud, et autol kohale tuleb. K. Einbundi kohale ilmumine sündis waikselt. Ei läinud keegi wastu. Hakkas ise kõrtsi talu taha poole liikuma. Keegi sõnab, et küll olete ka priskeks ja paksuks läinud. Tühja kah, on wastus, meie perekonnas polee seda hädaohtu. Küll läheksite, kui krooni lõpulikult ruunaksite, hüütakse rahwa seast.

Koosoleku awab Oswald Kiisk, noor ja karjääri himuline üliõpilane, kes ka Einbundi olewat kõnelema palunud, [illegible] Kuid rahwas ei taha loogikawaest awakõnet kuulata, hakkab trampima ja hüüab wahele. Awaja närweerib ja kui juhatuse walimiseni jõutakse, unustab ülesseatud kandidaadid hoopis hääletamisele panemast, olgugi et koosolijad suure kisa ja trampimisega seda nõuawad, ja juhatusse pääsewad pesueht koonduslased, mõned isegi [illegible] wormis.

K. Einbundi kõnetooli ilmumine wõetakse wastu suure müra ja trampimisega. Ainult legionäärid ja juhatuse liikmed plaksutawad ennastohwerdawalt. Kulub tükk aega, kui kõneleja saab alata. Peatudes alguses põhiseaduse parandamise küsimusel, soowitas kõikide üllatuseks eelolewal rahwahääletusel poolt hääletada, sest kahest halwast tulewat parem halb walida. Millest see järsk meelemuutus, arutawad koosolijad, sest alles koonduse kongressil soowitas toimida teisiti. Oma kõne teises osas algas keerutus krooni kursi allawiimise hüwede propageerimises. Küll kõik paraneb, wõi, muna, peekon, niets ja lina — nende hinnad pidawat tõusma. (Wahelehüüe: Metsa ei ole ju enam, ainult lepakoori on weel.) Kogu Einbundi kõne aeg sajab rohkel arwul wahelehüüdeid, millele lubatakse wastata pärast, mis aga tulemata jäi. Huwitawalt iseloomustas kõneleja ja koosolijad ka oma liitlasi keskerakondlast. Nemad, s. o. koonduslased ei olewat J. Tõnissoni walitsusest rohkem lootnudki, kui see ainult kursi alla wiiks. Seda ka tehti, ja sellepärast tulewat J. Tõnissoni walitsuse teeneid hinnata. Jutt raha juuretrükkimisest olewat puha wale. „Kas siis sõjalaewad ka müümata on?" küsitakse.

Peale Einbundi kõnet tehakse ettepanek läbirääkimised awada, kuid seda ettepanekut, kui kogumehelt tehtud, ei panda üldse hääletusele ja sõna saab teine kõneleja Peeter Wohla. Wohla kõne ajaks lahkuwad kõik meeshinged saalist, olgugi et koosoleku juhataja demonstratiiwse lahkumise keelab.

Läbirääkimised on seatud nii, et alguses saawad sõna ainult omad mehed. Ed. Laanberg toob terwitusi Põhja-Tartumaa poolt (muidugi omawoliliselt) ja noomib koosolijaid, et suurte sakste juuresolekul ei olewat passilik trampida.

Koonduslasena esinew keskerakondlane kalanduse instruktor Liiw asub kõnetooli wiimase purustamise tahtega, kuid nähes, et see koosolijatele ei meeldi, ütles, et on närwihaige ja erutuwat kergesti. Koosolijad wõisid ainult imestada närwilise inimese jaburdusi ja uulitsapoisilikku sõimu, kusjuures kõneleja kogu aeg rääkis mingist põllumeeste rühmast, kuhu ka tema kuuluwat ja esitas hulk resolutsioone. Kuid sõbrad ei pannud neid hääletusele. Kui omameeste terwitused läbi olid, siis said sõna ka teised, kus selgesti kuuldawale tuli tõsine maa meeleolu. Nii päriti aru aktsiaseltside rewideerimise ja kapitalide wälismaale wiimise seaduste mahamatmise kohta riigikogus, ankeetkomisjonile wastuseismise jne. kohta. Eriti kuumaks läks meeleolu, kui ühe sõnawõtja poolt Einbundi ja Wohla kohta tähendati, et neid ei saa ja ei wõi keegi uskuda. Kes on Wohla? Alguses äärmine pahempoolne, siis rahwaerakondlane, siis kogumees ja nüüd koonduslane. Einbund oli omal ajal Tõnissoni parem käsi, muutus selle järele kogumeheks, kuid nüüd näeme juba koonduses. Ega need ometi meie juhid ole, kes oma seisukohti kui wanu saapaid wahetawad. (Suured kiiduawaldused ja brawoo hüüded.) Ja praegune koalitsioon: Kroonil lõi jalad alt, sõjalaewad ühes laskemoonaga müüs wana raua pähe maha. Kus on jäänud rahwa huwid, kuhu on jäänud seaduste austamine. Koonduse kongressil räägiti krooni kukutamisest, olgugi et see seadusega keelatud oli. Ja seda tegid inimesed, kes tähtsatel kohtadel seisawad. Meil räägitakse krooni langusest, kui suurest heateost, sõnab teine sõnawõtja, kuid milles seisab see teene. Kõik peaks olema parem nüüd. Tegelik elu aga pakub sootu teist pilti.

Peale sarnast etteheidete ja küsimuste hulka katsus Einbund oma seisukohti kaitsta, kuid libises targu ja temale omase keerutuse oskusega kõigist tähtsamatest küsimustest mööda. Kõige selle juures oli imelikum see, et piiidis kogu aeg mõista anda, et tema on kogumees edasi. Kui temalt wiimaks selle wassimise järele küsiti, et kuhu erakonda lõpuks siis kuulute, siis oli wastus kõikide imestuseks: „põllumeeste kogude erakonda". Kui kõigega weel kuidagi lepiti, siis wiimane tõe pea peale pööramine tekitas tõsistes ja teadlikkudes põllumeestes suure meelepaha tormi, sest ei usutud, et riigikogu esimees sellise walega rahwa ette julgeb tulla ja seda weel oma sünnikohas.

Tõsised põllumehed lahkusid pettunult koosolekult, sest nad tulid sinna lootusega, kuulda üht-teist tulusat oma kitsikuses, kuid kuulsid oma kõrwaga, kui palju on wäärt ühe ülejookfiku sõnad. Üldse jättis kogu põllumeeste päew äärmiselt ebameeldiwa mulje. Eriti 50—60-meheline koonduse mundris noorurite jõuk, kes truu käsualustena iga teisiti mõtlejale ja wahelehüüdjale kraesse kargasid ja seda saalist wälja wiia tahtsid. Kas wiimati kõiki koonduse koosolekuid nende „Peruu madruste" abil ei hakata korraldama? Siis wõiwad tõesti täituda Einbundi enese poolt koosolekul öeldud sõnad, et põllumeeste liikumine hakkab werist rada käima.

Wigalas awati
uus kiriku torn.

See on mälestussambaks ka wabadussõjas langenuile.

Wigalas awati pühapäewal Wigala ew. lutheri usu uus kiriku torn, mis on ühtlasi ka mälestussambaks langenuile wabadussõjas.

Awamistalitusest wõttis osa 4 lutheri usu ja üks ap.-õigeusu waimulik. Pärjad pandi wabariigi walitsuse, kaitsewäe, kaitseliidu ja teiste organisatsioonide poolt.

Aktusele järgnes waimulik kontsert. Sissetulek aktusest ja kontserdist kokku 600 krooni. Rahwast oli kohal palju. Wigala langenud wabadussõjalaste mälestamine kujunes siinseks suurpäewaks. Rahwast oli kohal küll kangelt ja ligidalt.

Algas suurpäew kell 11 hommikul jumalateenistusega kirikus, mida pidasid 4 õpetajat: praost Kapp Tallinnast, Pärnu-Jakobi õpetaja Ruth, Märjamaa õpetaja [illegible] Lääne ja kohalik õpetaja F. Jürgenson.

Pidulikule jumalateenistusele järgnes torni-mälestussamba awamise aktus kell pool kaks lõunal. Waimulikku osa toimetasid siin praost Kapp ja Welise preester Pärtel. Awas mälestussamba-torni ja pani pärja wabariigi walitsuse ja haridusministeeriumi poolt dir Rey.

Kaitsewäe poolt pani pärja kol. Lõhmus Pärnust. Siis järgnes weel terwe rida pärgi maawalitsuse, politsei-prefekti, Haapsalu linna, naabrikoguduste ja oma kohapealsete organisatsioonide poolt. Terwitustelegrammid olid saatnud: J. Teemant, prof. Eisen ja kunstnik Laipman.

Aktusele järgnes waimulik kontsert kirikus kohapealsete ühendatud laulu- ja muusikakooride poolt. Kontserdi waheajal kõneles Wigala ajaloost toimetaja Aitsam.

Jumalateenistuse ajal tuli weidi wihma, kuna aktuse ajal, mida peeti wäljas, oli ilus ilm.

Wigala kiriku uus torn.

Laululehtedest tuli sisse 360 krooni ja pääsetähtedest kontserdile 170 krooni. Üldiselt tuli sisse umbes 600 krooni.

Kauni päewa kordamineku ajasid laasa kõik kohapealsed organisatsioonid.

Põllumehed wõlgade korraldamisel.

Maapangale saabuwad ümberlaenustamise soowiawaldused. Üksikuid puudusi wõlgade ülesandmisega.

Põllumajanduse wõlgade ümberlaenustamiseks saabub soowiawaldusi maapangale iga päew üsna rohkesti. Nüüd antakse sisse palweb juba sellekohastel trükitud soowiawaldusele-lehtedel. Soowiawaldustega on kaasas ka teised nõutawad dokumendid, nagu väljawõte kinnistusjaoskonna registrist, maakoha kaart wõi selle ärakiri ning tõendiseid enne 31. detsembrit 1932. a. tekkinud wõlgade kohta. Nende tõendiste jaoks on samuti maapanga poolt trükitud eriplanketis.

Mõnelt poolt ton kuulda põllumeeste keskelt arwamist, et ümberlaenustamise puhul peab tingimata olema senise wõlausaldaja nõusolek asunduskapitali 4% pantkirjade wastuwõtmiseks. Selle kohta selgitatakse meile maapangast, et seaduse järele ei ole see nõusolek mitte otsekohe wajaline, kuid tegelikult oludega arwestades on siiski parem, kui põllumees selle nõusoleku-allkirja saab ja saadab ta maapangale. See lihtsustab ja kiirendab weidi ümberlaenustamise käiku. Kui aga nõusolekut wõimalik saada ei ole, siis ei jää ümberlaenustamine selle tõttu siiski mitte seisma, waid seda saab ikkagi läbi wiia, kui muid asjaolusid takistuseks pole.

Senini sisse tulnud soowiawaldustest maapangas ilmneb, et üldiselt on nõutawad tingimused hästi täidetud, kuid paljud põllupidajad ei ole oma wõlgasid soowiawaldusele-planketil mitte täies summas märkinud. Mõnedel on ainult need wõlad üles antud, mida soowitakse ümber laenustada. Sarnane ülesandmine on puudulik. Maapanga juhatusele peab teatama kogu talu wõlakoormatise ja seepärast peab ka ümberlaenustamise palwel kõik wõlad üles antama. Maapanga juhatus juba seadus ja määruste kohaselt otsus-

„Meid on hakatud walitsema poliitiliste palgasoldatite abil."

Rahulolematus keskerakonnas. Koalitsiooni juhid on kaotanud igasuguse usalduse. Nõutakse muutust keskerakonna juhatuses. Ähwardatakse erakonnast lahkuda.

Tööerakonna ultimaatum J. Tõnissonile.

Piihapäewane „Waba Maa" awaldab kirjutise pealkirja all: Wärsket werd poliitilisse ellu. See kirjutis kannab sarnast iseloomu, et teda wõib õigusega nimetada tööerakonna ultimaatumiks J. Tõnissonile kui keskerakonna juhile. Leht wõtab kõigepealt arwustusele praeguse poliitilise olukorra ja juhib tähelepanu „wäikeste wõimude ja ühepäewa kangelaste" kahjulikule tööle. Praeguse koalitsiooni tekkimise telgitagustele wiibates kirjutab leht:

„Kui aga nüüd nii kaugele jõudnud oleme, et meid on hakatud walitsema poliitiliste palgasoldatite abil, kus büsel selle üle kaubeldakse, „palju meid üle tuleb" ja hommikul ületulijatele hästi maksetakse, — siis ei ole palju kaugemale enam langeda."

„Poliitiliste palgasoldatite" all on muidugi esijoones mõistetud Einbundi ülejookfikuid. Keskerakonna leht, kes muidugi asjakäiku hästi peab tundma, ütleb selge sõnaga, et nendega on ületulemise pärast kõwasti kaubeldud ja ületulejatele ka hästi maksetud.

Nüüd wõtab leht waatluse alla keskerakonnas walitsewad meeleolud ja olukorrad:

„Ei ole aga enam saladus, et ka keskerakonna poolehoidjatele ei ole ühinemine annud seda, mis sellest oodati. Kui ühinemisel arwati, et inimesi, kellest pidid saama uue suure erakonna juhid, on nastad ja kogemused nii palju õpetanud, et seal nüüd oma endistest nõrkustest üle saawad, siis ofutus ka see lootus petlikuks. Isiklikust reshiimist suudeti loobuda ainult lühemaks ajaks, ja warsti wangutasid paljud imestades pead, kui isegi uue erakonna keskkomitee juhatus perekonna asjaks tehti. Selle sammu tagajärjel hakkasid endisd juhtiwad rutem kui arwati: isiklikel impulsside puudus tarwiline kontroll ja wasturaal. Ning kui siis ka riigikogu rühma juhataja näol leiti sobiw isik, kes oli walmis kitsas ringkonnas walmissepitsetud kawatsusi wähegi tõsisema wastupanuta teostama, olid käes kõik wõimaluseid takistamata lennuks. Suur osa rühmast taaitas nagu rahwaerakonnas oli talitatud aastaid: kuulati ohates käsku ka siis, kui see sugugi ei meeldinud, wäikese wähemusega saadi kuidagi hakkama. Kui juba erakonna kongressil läimud kewadel juhtidele kergemeelselt tehtud kriisi pärast tõsiseid etteheiteid tehti, rõhutati üleolewalt: „Keskkomitee otsustas, ja keskkomitee ka wastutab", ning wõeti wastasrinna kohta suund, mis oli lepliikusest wäga kaugel."

Esimesel kohal on siin nähtawasti mõeldud J. Tõnissoni, kellest loodeti, et ta „oma endistest nõrkustest", s. o. isikliku reshiimi kalduwustest paranemud on, kuid see lootus ei läinud täide. Hoopis rohkem weel: tehti erakonna keskkomitee juhatus perekonna asjaks sellega, et peasekretäri kohale paigutati J. Tõnissoni enese poeg.

Wõim keskerakonnas läks täiesti Tõnissoni käsile, kui „ka riigikogu rühma juhataja näol leiti sobiw isik". Siin on jutt T. Kalbusest, keda peetakse täielikult „Tõnissoni meheks".

Keskerakond olla sattunud oma senise kursiga hoopis rappa. Puududa igasugune järjekindlus ning selle asemel walitseda juhuslik siia-sinna hüplemine. Praeguse koalitsiooni juhid olla kaotanud igasuguse usalduse, sest see wiis, kuidas talitati krooni suhtes, anda kodanikule täie õigusega umbusklik olla.

Leht wõtab arwustusele ka krooni kukutamise wormilised üksikasjad ja leiab, et kukutajad ei ole lugu pidanud õiguslikust korrast.

Ühe sõnaga, keskerakonna staap (Tõnissoni isiklikul juhtimisel. „K."t.) olla wiimastel kuudel raskeid wigu teinud, kuid ta püsida ikkagi weel jonnakalt oma senises suunas.

Siin järgneb hoiatus Tõnissonile: Argu hinnaku end üle:

„Riiklikus elus on muidugi olukordi, kus tuleb minna riigi huwides ka oma erakonna wastu. Need aga, kes praeguse koalitsiooni juhtidele kõrwu sosistawad, et ka meil wõib praegu etendada Macdonaldi wõi Roosevelti osa, on haaranud lausa suurusehullustus ja neil puudub wähemgi enesearwustus. See arwamine on põhjalik eksitus juba sellepärast, et meie ajunikud ei ole kunagi talitanud riiklikult ja ei tee seda ka praegu. Tõeliselt on piltnii kurb, et eesti rahwas on praegu lõhutud laheks, ja koalitsioon piisib ja walitseb ainult wähemusrahwaste wõitlese grupi laasabil."

Nii siis, et ärgu end pidagu mingiks Macdonaldiks wõi Rooseveldiks. Mis aga puutub koalitsiooni poliitikasse üldse, siis ei saagi see olla juhitud riiklikust mõttewiisist, sest koalitsiooni tugi — koondusajunikud — pole tiigi riiklikult mõeldes talitanud.

See on wäga kibe hinnang „rahwusriiklise põhiheli" poliitikale.

Kui on keskerakonna staabile, s. o. J. Tõnissonile kõik tema patud silme ette laotud, siis asub leht waatlema küsimust, mis siis praeguses olukorras teha?

Leht asub selle juure ääri-weeri mööda, kuid ütleb lõpuks oma sõnadega wälja: keskerakonna juhatuses tulla muudatus ette wõtta:

„Meie arwates oleks keskerakonnal ülim aeg wärske were juurenõutamisega ja põhjalikkude uuendustega erakonna juhatuses alust teha. Ehk wõtawad siis ka teised erakonnad head eeskuju. Kui aga tahetakse lasta erakonda edasi soostuda ja põhimõttelisest küsimustest püütakse üle saada triikide ning näppude wäledusega, siis on need, kes seda õigeks ei pea, sunnitud end paratamata hakkama korraldama teisiti."

Kui arwesse wõtta, et keskerakonna juhtimine on „W. M." üteluse järele muutunud Tõnissoni perekondliseks asjaks, siis on arusaadaw, et „wärske were juuretoomise" nõue õige rewolutsioonilisi asju wõib tähendada. Selle all wõidaks näiteks mõelda ka nõuet, et J. Tõnisson ise peaks erakonna juhi kohalt ära minema ja mõnele teisele aset andma.

Loomulikult pole loota, et see soow kergesti täitmist leiab, sellepärast on lõppu lisatud ka ähwardus, et wastasel korral kõik need, kes senist suunda õigeks ei pea, on „sunnitud end paratamata hakkama korraldama teisiti", s. o. erakonnast lahku lööma.

Purjuspäi kihutas surma.

Raske õnnetus Narwa weoauto juhiga.

Raske autoõnnetus juhtus öö wastu esmaspäewa kella ¾12 ajal Tallinna-Narwa maanteel 18 kilomeetri kaugusel Narwast. Weoautoga kihutas kõrgelt teetammilt alla Narwa weoautoomanik Wladimir Kreutzer ja sai silmapilkselt surma. Auto purunes täielikult. Kaasasõitja Wäli — auto kaasomanik, sai enne õnnetust autost wälja hüpata ja pääses ainult põrutustega.

Autojuht Kreutzer oli joobnud olekus. Ta sõitis Udriast Narwa poole. Auto koormaks olid einelauariistad, mis toodi Udriast, kus peeti pühapäewal mälestussamba awamise pidu.

Õnnetuse kohal sõitis auto suure kiirusega. Kaasiku kõrtsist umb. 300 mtr. Narwa poole teeb 2,5 meetri kõrgune tee kaunis järsu käänaku. Pimedas ja purjus oleku tõttu ei märganud aga autojuht õigel ajal pöörata ning ilma pidurdamata lendas sõiduk teelt alla. Auto tegi paar tiiru, enne kui jäi seisma. Häwitus oli täieline, nii masina kui juhi suhtes.

Auto wäärtus 3500 krooni. Ta kandis numbrit E—28. Kaasomanik Wäli on pärit Samagradi külast.

Kreutzerite perekond oli wene ajal üks rikkamaid Narwas. Nüüd on nende waraudus jäänud wäheseks. Surma saanud Wladimir Kreutzer oli tubli wiinatarwitaja. Weel õnnetuskohalgi leiti temaltsaust purunenud wiinapudel.

Lennupäew Narwas õnnestus.

Hädamaandumine Kolgas.

Läinud pühapäewal peeti Narwas lennupäewa. Lennupäewa awas Narwa malewa pealik major J. Lepp. Terwitusõna ütles teedeministeeriumi esindaja insener Elbrecht. Esimesena tõusis lendu Wiljandi Ungern-Sternberg oma lennukiga ja selle järgi Tallinna õhuasjanduse ühingu lennuk weltw. Smithi juhatusel. Siis 3 kaitsewäe lennukit tegid riwitrilli, mis oli suureks tõmbenumbriks. Kaitsewäe lennukite järgi algas purilennuk lende, mis oli Narwa lennupäewa tähtsamaks numbriks. Ungern-Sternbergi lennuki abil tõusis purilennuk õhku kilomeetri kõrgusele ja wabastas seal enese mootorlennukist, umbes 20 minutit tiirles mitmesuguses kõrguses ja lõpuks maandus ilma abita. Wahepeal tiirlesid ka Jõhwist kohalesõitnud 3 kaitsewäe lennukit, kes oma suure kiiruse tõttu ei saanud aga kohapeal maanduda. Kohapeal üldse wiibis 8 lennukit. Neist 5 kaitsewäe ja 3 eralennukit, wiimastest üks purilennuk. Ilm oli poolwihmane, mispärast einelaud jookidega töötas halwasti. Rahwast oli kogunud lennuwälja ümbrusesse umbes 4000, millest 1000 inimese ümber wiibis maksulistel kohtadel. Lennupäew lõppes kell ½7 ja algasid sõidutamised soowijaile à 5 krooni isikult. Soowijaid oli palju.

Leegid
Eesti-Wene piiril.

Komarowka lähedal põles heinamaa.

Läinud laupäewal kella 2 paiku p. l. hakkas põlema Eesti-Nõuk. Wene piiri ääres, Eesti pool, end. Baikowi maa-alal Narwa walla talunike heinamaad.

Korosteli küla elanik A. Merkulow tegi heinamaal kütist, minnes ise ära. Tugewa tuulega tuli kandus piiri poole. süüdates heinakuhjad. Tõsisesse hädaohtu sattus teiselpool traataeda olew Komarowka küla, kus palju õlgkatustega elamuid, mis hõlpsasti oleks wõinud süttida tuulega küla peale langewas sädemetewihmas. Küla tuletõrje oli ajunud piiri ääre ja pritsid ning ämbrid olid igaks juhuks seatud walmis. Traataia ääres olewa patrulleerimistee kraawist tuli enam ei saanud teed edasi murda ning hakkas lewima teises suunas, ähwardades lähedal olewat riigimetsa. Metsa ääre kaewati sügawad kraawid, millega päästeti mets häwinemast.

Kustutustööst wõttis osa kogu piiriwalwe ja elanikke ümberkaudsetest küladest. Lõplikult pandi tulele piir alles pühapäewa õhtuks. Tules häwis üldse 60 hektaari heinamaad ja 12 kuhja wärsket aasaheina, mis kuulus ümberkaudsetele taluniikudele. Talunikule, kelle süü läbi õnnetus juhtus, koostati tulega ettewaatamatult ümbertõimise pärast protokoll.

Hädamaandumine.

Tagasilennul Narwast Tallinna jäi weltweebel Schmidt, kes juhtis Tallinna õhuasjanduse ühingu eralennukit, pimeda ja udu kätte ning oli sunnitud Kolgas wõtma ette hädamaandumise, mis õnnestus hästi. Wigastada sai ainult lennuki saba weidi.

Tulewal pühapäewal lennupäew Wiljandis.

See on arwult kolmas. Korraldajaks jällegi õhuasjanduse ühing. Lennupäewa kawa umbes samasugune kui Narwaski.

Riigi rukist müüakse 13 sendiga kilo.

Majandusministeeriumist teatatakse:

Walitsus on otsustanud riigi ladudest müüdawa rukki hinnaks määrata 13 senti kilogramm. Rukkihinna tõusu puhul tahab hindadekomisjar leiwahindade kerkimist linnades sellega ära hoida, et ta on leppinud kokku kahe Tallinna suurwesliga, et need ei tõsta leiwahindu ligema paari nädala jooksul.

Loodetawilm teisipäewal, 1. augustil.

Öösel kestmise tiirusega, päewal merel lõwe newaid edelatuulsid tuuli, öösel selgewõitu päewal rünkpilwitus ja sisemaal harwad hoowihmad, temperatuur 11 kraadist öösel kuni 23 kraadi päewal.

Tamsalu-J.-Jaani raudtee ögwendamisele.

Raudteewalitsuse, Tapa linna ja soomusrongide rügemendi awalike töode kawad.

Tapa linnawalitsuse poolt koostaiud awalike töode kawas eelolewaks talweks on ette nähtud eestkätt turuplatsi laiendamine, milleks wajalik 6000 kr. Peale selle on ette nähtud Tapa-Walgejõe süwendamine 7 klm. ulatuses, Tapa-Rauakürwe magistraalkraawi kaewamine 175 hekt. liigweest wabastamiseks ja Kooli uul. korraldustööde lõpetamine. Edasi on töökawas linna „Järve" nimelise rahwapargi puhastamine ühes jalgteede ehitamisega ja istepinkide walmistamisega. Ka on ette nähtud keskkoolile suurema saali ehitamine, milleks krediiti lubatud 18.000 kr.

Raudteewalitsuse töökawas on ette nähtud eriti rohkesti mitmesuguseid töid. Suurimats tööks on Tapa — Järwa-Jaani raudtee ögwendamine, milleks wajalik 32.000 kr.

Soomusrongide rügemendi poolt on ette nähtud lasketiiru ehitamise jatkamine. Krediiti on nõutud lasketiiru ehitamise jaoks 658 kr.

Naistetööna on ette nähtud kaitsewäelaste warustuse parandamine ja ömblemine 15. nov. kuni 15. maini, milleks wajalik krediiti 2858 kr.

Tapa teskkool järjest „kuulsamats"

Järwa kooliwalitsus alustab juurdlust. Nõutakse õpetajate walimise tühistamist.

Tapa keskkooli ümber on asi jälle päris palawaks kujunenud. Teatasime eelmises lehes linnanõunik H. Ellissoni ettekandest linnawalitsusele, kus ette tuuakse mitmesuguseid asjaolusid koolis oset leidnud nähtuste kohta. See koebekiri saadeti linnawalitsuse poolt haridus-sotsiaalministeeriumi koolitwalitsusele, kes selle omakorda saatis Järwa koolitwalitsusele, kellel tuleb ka juurdlust hakata toimetama. Nüüd tuleb koolinõunik M. Ulki jälle Tapa keskkooli asju „klaarima" minna, nagu see mööduinud aastalgi oli. Oli seekord tegemist igasugu pikantsete asjaoludega ja on ka nüüdki.

Olgu muuseas tähendatud, et möödunud aastal juurdluse kaust Tapa keskkooli asjus õige kehakaks paisus. Seekord läppes juurdlus sellega, et haridus-sotsiaalminister juhtis koolidirektor J. A. Luurt tõsist tähelepanu mitmetele eksimustele ja wäärsammudele.

Tuleb huwiga oodata, milliseid tulemusi siis seekord järjekordne ründak koolijuhataja wastu annab. Tapal leidub aga rohkesti neid, kes meelsasti näeks, et uus mees keskkooli juhataja kohale asuks. Järgmisel linnawolikogu koosolekul tahetakse päewakorrale wõtta koolijuhataja usaldusküsimus.

Tapa keskkool on küll oinake äppeasjutus üle riigi, mille ümber olotsa tõlmu keerutakse. Kõrwalseisja peab tahtmatult arwama: kus suitsu, seal tuld.

Teisest küljest lööb laineid ka õpetajate walimine wiimasel linnawolikogu koosolekul. Selles asjas on esmetud kõhe linnawoliniku — J. Warnatse ja H. Ellissoni poolt protestiga, milles palutakse walimisi tühistada. Ka selle protesti lahendamine on jõudnud Järwa maawalitsuse haridusosakonna kätte.

Protestis tunnatse ette, et õpetajate walimistel pole silmas peetud õppejõudude teenistusseaduse § 34, milles ette nähtud kord õppejõudude walimise wäljakuulutamiseks ajalehtedes, ka olla rikutud sama seaduse § 38. üht kutselist õpetajat (ltn. Kolki) pole üldse häältelemisele pandud. Ühe õpetaja walimisel pole arwestatud kooli pedagoogika nõukogu ja linnawalitsuse otsusega ning koolinõunik M. Ulki suulise arteshatsiooniga. Ka ei olla linnawolikogu wõtnud õpetajate walimist üldse asjalikult.

Järwa-Jaani raudtee ögwendamisele.

Raudteewalitsuse, Tapa linna ja soomusrongide rügemendi awalike töode kawad.

Tapa linnawalitsuse poolt koostaiud awalike töode kawas eelolewaks talweks on ette nähtud eestkätt turuplatsi laiendamine, milleks wajalik 6000 kr. Peale selle on ette nähtud Tapa-Walgejõe süwendamine 7 klm. ulatuses, Tapa-Rauakürwe magistraalkraawi kaewamine 175 hekt. liigweest wabastamiseks ja Kooli uul. korraldustööde lõpetamine. Edasi on töökawas linna „Järve" nimelise rahwapargi puhastamine ühes jalgteede ehitamisega ja istepinkide walmistamisega. Ka on ette nähtud keskkoolile suurema saali ehitamine, milleks krediiti lubatud 18.000 kr.

Raudteewalitsuse töökawas on ette nähtud eriti rohkesti mitmesuguseid töid. Suurimats tööks on Tapa — Järwa-Jaani raudtee ögwendamine, milleks wajalik 32.000 kr.

Soomusrongide rügemendi poolt on ette nähtud lasketiiru ehitamise jatkamine. Krediiti on nõutud lasketiiru ehitamise jaoks 658 kr.

Naistetööna on ette nähtud kaitsewäelaste warustuse parandamine ja ömblemine 15. nov. kuni 15. maini, milleks wajalik krediiti 2858 kr.

Särewere weski jäi weel Türi linnale.

Kaks tundi waieluši Türi linnawolikogus weski müümise pärast. — Järjekordne rünnak ln. Tepile. — Linnaapteegi juhataja imelik wallandamine.

Kuigi reedeõhtuse linnawolikogu koosoleku päewakord sisaldas ainult 8 punkti, kulus nende arutamiseks ligi 6 tundi. Wolinikud said koduteele asuda wähe enne keskööd.

Kahe tunni üleandmine otsustati tähtu. Waielused tekkisid aga abirahade ümber. Pahempoolsed polnud rahul, et juweeks abirahasid kärbitud. Ka heideti järjekordselt ette hoolekande komisjoni esimehele Tepile, et see ei kogu täpseid andmeid hoolealuste kohta, mispärast abirahade saagine wildak ja isegi ebaõige. — Rahuldada otsustati paar abiandmise palwet ja saata keegi neiu linna kulul röntgenikiirte alla.

Linnawalitsuse ettepanek ministeeriumile kinnitada J. Wittsut, A. Viidemann, M. Krautmann, P. Tamberg, Ed. Wiirsoo, W. Metsamärt, H. Kallas, A. Sepp ja M. Bachmann määralisteks õpetajateks, kiideti heaks.

Põnewamaks päewakorra punktiks kujunes Särewere weski müümise küsimus. 1930. a. tuli weski riigilt linna waldusse ja weski kasutaja E. Wiirmann maksab linnale juba kaks aastat renti, 1000 kr. aastas. Weski kasutaja soowiks aga weskit ära osta, olles nõus maksma 22.000 kr.

Weski müümise küsimuse selgitamiseks waliti omalajal komisjon. Komisjon hindas weski ühes kõrwalhoonetega 17.000 kroonile, peale selle weel maa. Kui aga juurde arwata jõe kasutamise õigus, arwatwad mõned komisjoni liikmed selle kinnisvara wäärtust 90.000 kr.

Komisjoni esimehena oli ln. A. Perlmann. Ta teatab ühtlasi ka, et kuna praegu rahakursi kõikumise ajajärk, siis ei pea komisjon weski müüki soowitawaks.

Weski müümise kattseks pidas pika kõne lw. Soome. Ta olla pidanud kirjawahetust adwokaatidega ja erakirjadest seletawat need, et linnal pole seaduste põhjal nii palju õigusi sellele kinnisvarale kui rentnikul. Ka ei saa arwestada twee kasutamise õigust. — Nagu näha tunneb notarist linnawolinik selle müügi wastu erilist huwi, et end nii „kursi" seadnud. Müügi poolt kõneleb ka dr. Wöhrmann. Teised wolinikud et pea aga siindsaks nii suure kinnisvara müügi otsustamist uisapäisa ja dr. Wöhrmanni ettepanek kukub läbi. Küsimust otsustatakse kaaluda weel komisjonis. — Weski müümise arutamiseks kulus kaks tundi.

Pea üksmeelselt wõeti wastu otsust linnawalitsusele ülesandeks teha muuta oma otsus, linnaapteegi juhataja prl. Otsa 1. oktoobrist wallandada. Awaldatakse, et apteegi juhataja langenud isiklikku wiha alla.

Teater „Estonia" lõbustusmaksust wabastamine otsustati eitawalt.

Läbirääkimiste all otsustati linnawalitsusele kohuseks teha nädala jooksul esitada 1931./32. a. arusanne, samuti ka kõige kiiremas korras koostada 1933./34. a. eelarve, mis seni wastu wõtmata.

Pidupäew Paidele.

Tuletõrje ühingu 54. aastapäew.

Möödunud pühapäeval pühitses Paide tuletõrje oma 54. aastapäewa. Õrimestest tihedalt paljastatud turuplatsil peeti paraad. Meeskonda tervitas ühingu abiesimees J. Wiebebaum. Ta tähendab, et Paide tuletõrjel senistele saawutustele woatamata, ees seisab rohkelt hädawajalike ülesannete teostamist, milleks waja kõigi ühist kaasaitamist. Tartwilik on Paides näiteks autopritsi soetamine. Ka tuleb tähelepanu pöörata naispere organiseerimisele tuletõrje aktiiwseks osaks.

Paide tuletõrje peapäewast wõtsid osa ka naabertuletõrjujate esindajad. Türi wab. tulet. ühingult tõi tervitusi Tõnso, Türi paberitehaku tuletõrjelt dir. Kullermann, Mäo tulet. ühingult Bertmann. Suuliselt tervitas tuletõrjet politseiametnik J. Tilling ja linnawalitsuse nimel E. Tall. Ühingu esimees E. Thomson, kes puhkusel wiibib, oli saatnud telegrammi.

Aastateenistuse- ja hoolsusmärgile jagati wälja tervitele peale tuletõrjujatele. Peale paraadmarssi käidi tervitamas 50-a. teenistusmärgi saajat A. Lindbergi, kes haiguse tõttu kaasi lahkuda ei saa.

Aastapäewa pidulikkuse hulgas oli ka kiju üleandmine pääskjale jaoskonnale.

Pärast paraadi läksiduti Mündi metsa, meeskond orkestri helidel, kuna ka publikut logunes wihma tõttawale ilmale waatamata. Mündis enne meeskonna laialiwalgumist tegi peameesteatawats, et ühingule on tehtud annetus, mida otsustati ühemeelselt määrata mälestusmärgi püstitamiseks tuletõrje kalmistule.

Mündis kujunes aastapäewa pühitsemine õige tujukõlaliseks. Piserdas aga wihma, ja see hakkas piburdama ka pidutuju ning ei laskund selliste suuremat rahwamoolu metsa. Ohtu jõudes wõtti laastateerida, et wihm ei lõpnud Paide tuletõrje pidupäewa lõppsa, mis just kaksa mõtles tähtis, wotuste lõhaleki õnnestuda.

Taluteenijate olukord orjaajal.

Palka maksseti natuuras. Abiellumine polnud wõimalik ilma mõisniku loata.

Töölist põllutöödeks on meie talupoeg juunitud juba wanast hallist ajast peale paltama. Töpsemad andmed selle kohta, misjugused olid taluteenijate palgaolud ja töötingimused orjaajal, on säilinud 18. aastasaja lõpul wälja antud n.-n. „talupojaseadustes". Kuigi need täiwad waid üldisute waldade kohta, peab arwama, et need üldiselt ka teistes waldades olid pea samasugused.

Teenijaid wõis talupoeg pärisorjuse ajal palgata ainult mõisniku nõusolekul. Ilma teenija ei tohtinud enne teenistusaja lõppu ilma mõisniku ja peremehe nõusolekuta teenistusest lahkuda. Tegi ta seda, siis wõis teda töötalgast ilma jätta ja peale selle karistati teda 50 lehtihoobiga. Naisteenija (ädruku) „ihuli" karistus oli küll sulase omast poole wähem, aga peale selle seoti „teenma suksed peaksa peale nuppo ja siis läigo teenma taks nädalat tööl manna tõrda kõige olgas perg peas". Nii siis naerupõäristati teda weel teiste ees.

Samuti karmist karistati peremeest, kes teenija poolet teenistusajal ilma mõisniku loata aitemata ajas.

Palgaks sai aastasulane R.-Allika talurahwaseaduse järele 4 wakka rukkeid, 4 wakka otri, kaks paari pitsse, kaks särki, kaks paari uusi ja samapalju jorkatud kukki, kaks paari kindaid, kuus paari kingi; ühel aastal kuue ja teisel kaksa ja kolme teenistusaasta järele paari nahksaid pükse.

Naisteenijale anti aastapalgaks üks kuub, kaks särki, kolm paari kiiseid, kaks seelikut, kolm naela sulawillu, wiis paari kingi ja kolmeaastase teenistuse järele kaksaka.

Ettemaksmiste ärahoidmiseks tuleks tähendada, et kingade nimetuse all ei tuile mõelda ütarlaste jalawarje praeguse mõiste järele — nii siis mitte kaht-kingi, — waid paftlaid. Wõimaseid kutsub mõni hallipäine taat-eit weel tänapäewal kingadeks.

Nagu eelpoolnoodust näeme, maksseti teenijaile kõl ajal palka naturas. Mõnel pool olewat ka weidi rahapalka antud, kuid see oli nii wähene, et üldpilti palju ei muuda. Peaasjalikult koosnes töötasu ward wilsast ja lehakatteist.

Leerialist teenijaid oli peremehel tohustatud leeri saatma. Sulasemees pidi sinna minema enda lehwakotiga, samuti tasus ta ka leerimaksu — wõtt wilja õpetajale ja kõlimit kõstrile. Juhul kui ta teiseks ajaks leeri läeti, pidi ta puudunud töötunnad n.-n. „pörsapäewad" peremehele hiljem tõtte tegema. Naisteenijaid pidas peremees enda „kulu ja kirjadega" leeris.

Sarnastes oludes tuli töötada meie taluteenijail aastat 100—150 tagasi. Teha tapwat tööd, süüa haganast leiba — ja seda seni, kui mõis arwas heaks sulasemeest lasta naist wõtta wõi tõbrukut mehele panna! Muide olgu tähendatud, et ka abiellumine ilma mõisniku nõusolekuta ei olnud lubatud. See tõik kõlab kui muinasjutt, ent on ometi sula tõsi.

—ss.—

Pudemeid Kaarukast.

Põud andis siin wähem tunda kui mujal. — Ühingud ei wõta jalgu alla.

Kuna Kaaruka kaunis koguka suurusega, peaks siin elu tuiksoon õige hoogsalt lööma. Peab aga mõõkima, et Kaaruka eluawaldustes olnneb suur kaastöötus, suhtutakse kõigele nii ükskõikselt, kui kellegil midagi äpardub, siis — oh häda sellele, see küllwatakse üle igasuguste allapoole löökawate arwustustega. Kaarukalased on wist ühest selle küla loodusliku asendi tõttu, ning peaksid ka tõenolikud olema kõigewägewamale, kes on lasknud sündida neile enam-wähem meeldmööda maapinna wäärtuse. Tänawu esemanis, mil suurem põud walitses, ei ole Kaaruka wõlgadele nimetamiswäärt suurt kahju sünnimud, seda tuleks wist maapinna headuse arwele panna, sest hoowihma oli siin wähe. Ainult mõnel talul kipuwad haagilootused wõlgiseks jäämu. Tänawust juurwilja saaki wõib arwata keskmiseks ja talliwiljade saaki mineva aastasest paremaks. Heinasaagi resultaat on juba näha, see on tänawu lehwarõõtu. Ainult halb asi on see, et wilja ehk õgub, aga pole millega seda peksta, peksuaeg on ju wäärati ligidal — on olemas küll mõnimaühisus, mootor-rehepeksugarnituur, aga osa ühisuse liikmeid ei taha wõi ei suuda oma lehwatuki ühisuse wastu tõita, wõlgnedes mitme aasta peksujunma. Ühisuse juhatusel ei jää muud üle kui uusin remonteerimata jätta, millises seisukorras kõõtamine oleks mõõmale kahjulik. Kaarukas wõib alati kindel olla, et siin iiksti ühistegeline ettewõte ei taha kõigi kaua wõlida. Juba küll, kuidas turbaühisus juba nii kaua on püüsinud, seda tuleks wist tõenäoline Kaarukat asutada liigete arwele panna, kelledest osa juhatuses.

Kärus jäi mees hobuse alla.

Wändra mehe hobune kartis autot.

Kärु tuule tuli W.-Wändra w., Pulga asunduses elutsew Karl Pihlak 46 a. woana. Teel Kärु af. ja aleiviku wahel tuli keegi naine wastu, kes tahtis wõid osta. Pihla pitsas hobuse ärmi, et naisele wõid näidata. Samal ajal õitis mööda weoauto J—15 mida hobune kartis. Pihlak tahtis hobust sirutawalt hoida, kuid jäi sellejuures hobuse alla. Hobune hakkas lõhkuma ning wabastas enese aiste wahelt, kormates Kärु aleiviku poole. Allajäämisel purunes P-l ülemine huul, üks ribikont ning pähe sai pika haawa. Esimest arstiabi andis kohalik arst dr. M. Jaason. Pihlak süüdistab autojuhti, et see pole peale õnnetust peatanud, waid sõitnud edasi.

Türi uudiseid.

Tallinna „Wisaduse" wilk.

Pühapäewa õhtul Türi peetud jalgpallimõõstlus Tallinna sportdiselts „Wisaduse" lõppes wõitjeiselt 1:1. Poolaeg 0:0. Esimesena lõid wäärawa tallinnlased umbes 15 meetrilt. Weepew pall libises wäärawawahi läte wahelt wõrku. Enne olla aga pall käinud üle audijoone, mida wahekohtunik aga ei märganud. 10 min. enne lõppu sai türilaseli „Wisaduse" wäärawa all trahwiläögi, mille Tenso umbes 20 mtr. löi alla wäärawa nurka. Wäärawawaht katsus küll püüda, kuid wäärawa läbi twasakust läest haawata, wõigastus kerge.

„Postimees" kaotab Wõhmuta walda.

„Postimees" tõi paar päewa tagasi teate, et Wõhmuta walda lõikwideerimine ähwardab. Tartu, kes tahtis wõid osta. Pihlak pidas hobuse katada. Selle sõnumi awaldamisega on „Postimees" aga tugewalt sisse kukkunud. Wõhmuta walla lõikwideerimist üldse seni päewakorrale pole kerkinud. Küll on aga sarnast juttu Kuksema kohta olnud.

Ei twea „Postimehel" Järwamaa sõnumitega. Hiljuti pani ta Ambla ühispanka moratooriumi alla, mõõd kaotab Wõhmuta walda. Ei tea, mis järgmise numbrina tuleb.

Näitusel rohkesti ülesandmisi.

Elaw huwi Paide näituse wastu ka kaugemal.

Maakondlikule näitusele, mis teatawasti 16.—18. septembrini Paides peetakse, on seni tulnud juba rohkesti ülesandmisi. Näituse wastu tuntakse huwi ka wäljaspool Järwamaad, mida tõendawad rohkel arwul saabuwad järelpärimised ja ülesandmised.

Wäljapanekute ülesandmise tähtpäewaks maaparanduse, seemne-, sordiwilja-, põldtaime-, heina-, aiawilja ja arstirohtude kasuatuse, põllumajanduslike ühiste, põllumajanduslikku raamatupidamise statistika osakondades on 15. august, kõigis teistes osakondades 1. september.

Näituse ajal peetakse ka tegelike töode wõistlusi: kraawikaewamises, künnamises hobustega ja traktoriga, ketramises ja lammaste niitmises.

Wõib arwata, et tänawune näitus õige laiaulatuslikuks kujuneb.

Türil tiputi linnapea kallale.

Linnawalitsuse rewideerimise protokoll wolikogus. Kus seisis see nii kaua? Eriotstarbesummasid ära kulutatud 14.832 kr. Palutakse fälle rewidente kohale.

Türi linnawalitsuse asjaajamist rewideeriti siseministeeriumi ametnike poolt 7.—8. nov. m. a., kuid rewideerimise protokoll jõudis alles nüüd linnawolikogusse. Wolikogu otsustas ministeeriumist järel pärida, kus see protokoll nii kaua seismud.

Rewideerimise protokollis on järgmist ettetoodud: kuludokumentide arwestamisel pole linni peetud üldise arweseaduse nõuetest. Mahuwõlgade sunduslikuks sissenõudmiseks pole linnawalitsus korraldust teinud. Sundsissenõudmise korraldaja linnapea J. Lagge wõlgneb ise linnisvaramaksu linnale 1929. a. eest 404 kr. Peale selle on linnawalitsus kulutanud eriotstarbeks määratud summe teisteks otstarbeteks. Eriotstarbesummasid on ära tarwitatud terwelt 14.832 kr., sellest Maapangale üleandmisele kuuluwat asunduskapitali raha 8346 kr., Pikaleenu pangale üleandmisele kuuluwaid ehituslaenu kustutusi ja protsente 3293 kr. Peale selle kulutati teisi summe pensionidest, puudusliannatajate fondist jne.

Rewideerimise protokolli ette kandmise järel oluslas pahem tiib tugewat rünnakut linnapea wastu. Ln. Lunkas tegi kogumi ettepaneku linnapeale umbusaldust awaldada, mis aga jäi wähemusesse.

Linnawolikogu otsuslas paluda, et ministeeriumi lähemal ajal sellele rewideerida kohale saadaks linna waranduslikku seisukorraga tutwunemiseks.

Olgu tähendatud, et ministeerium rewideerimise tulemused hiljuti prokurörile saatis. Selle lõomuliku järguna tuleb juurdlus kriminaalpolitsei poolt.

Ringi ümber Järwamaa.

Remont Järwa-Jaani kirikus. J.-Jaani kirik oli nii wäljast kui ka seest õige luitunuks muutunud. Nüüd walgendatakse kirikut wäljast ja krohwitakse seest.

„Maha Hitler" Ambias. Ambla wallamaja wastas ajawa maja plangule ja könniteele oli ühel ööl siginenud suur haakrist ja selle kõrwal lühjapõimaga maalitud „Maha Hitler". Kes sarnase teoga hakkama sai ja millest see tingitud, pole seni teada.

Nõmküla-Koigi kartuliühing 10-aastane. Nõmküla-Koigi kartuliühing pühitses hiljuti oma 10. aastapäewa, mil puhul oli suurem kooswiibimine „Digi" ja „Mardi" talude ruumides.

Aegwiidu elanike soow. Aegwiidu organisatsioonidelt saabus maawalitsusele palwe, et wastawat jundmäärust muudetaks jarnasselt, et pühapäewiti wõiks awatud olla toiduainete kauplused, wähemalt paar tundi. Eriti on see wajalik suwitajate seisukohalt.

Tori noored ei olla korralikud sportlased. Meie lehes ilmunud sõnumi kohta palub Tori koolipõetaja G. Asberg järgmist awaldada: „Minul ei ole mingit wõimalust keelata Tori noortele sportida. Kui aga 4—5 poisikesehtu noormeest omawoliliselt koolimaja aina alla, puude ja lillepeenarde wahele ja keset teed poste üles seawad, palli lööwad, ise seal lärmitsewad ja endid mitte spordimehena üksi peawad, siis on minu kohus neid korrale kutsuda, mida ka olen teinud postide kõrwaldamisega. Tori koolimaja juures spordiplatsi kui niisugust ei ole. Mulle kellegi poolt wallawalitsuse luba spordiplatsi asutamiseks koolimaja õuele ette näidatud pole."

Jõi usina ajemel seebikiwiga. Sarnane õnnetus juhtus Arawetel elutseva rätsepa L. Wolfwelliga. Ta tuli Arawetel elutsl. tuttava Kurjamaa poole. Kõigi aknal silmas wiinapudelit, ja ilma et oleks lähemalt waadanud, wõttis tubli lonksu. Kohe hakkasid mehel suured walud ja ta pidi peaaegu hinge heitma. Rätsepale anti juua äädikawett ja saadeti siis Ambla arsti juurde, kes tagi mehele maoloputust. See „tohendas" rätsepa terwist niiwõrd, et ta wõis omal jalal koju minna.

Tapalane päästeti silmusest. Tapal tahtis oma elu lõpetada Lille uul. nr. 3 elutsl. B. Ta lahkus õhtul toast, minnes kuuri. Nagu paha aimates läks aga naine mehele järele, kuid ei pääsenud kuuri sisse, kuna mees selle seest oli kulgenud. Uksuks jaadi kuuri uks eest, kuid B. oli jõudnud juba enese pesunõõriga aampalgi külge üles tõmmata. Jalad ripnesid maapinnast umbes 60 sm. kõrgemal. Üks naisest hoidnud mehe jalad süles, kuna teised tegi ka seda, siis wõis teda töötalgast ilma jätta ja peale selle karistati teda 50 lehtihoobiga. Naisteenija (ädruku) „ihuli" karistus oli küll sulase omast poole wähem, aga peale selle seoti „teenma suksed peaksa peale nuppo ja siis läigo teenma taks nädalat tööl manna tõrda kõige olgas perg peas". Nii siis naerupõäristati teda weel teiste ees.

Samuti karmist karistati peremeest, kes teenija poolet teenistusajal ilma mõisniku loata aitemata ajas.

Palgaks sai aastasulane R.-Allika talurahwaseaduse järele 4 wakka rukkeid, 4 wakka otri, kaks paari pitsse, kaks särki, kaks paari uusi ja samapalju jorkatud kukki, kaks paari kindaid, kuus paari kingi; ühel aastal kuue ja teisel kaksa ja kolme teenistusaasta järele paari nahksaid pükse.

Naisteenijale anti aastapalgaks üks kuub, kaks särki, kolm paari kiiseid, kaks seelikut, kolm naela sulawillu, wiis paari kingi ja kolmeaastase teenistuse järele kaksaka.

Ettemaksmiste ärahoidmiseks tuleks tähendada, et kingade nimetuse all ei tuile mõelda ütarlaste jalawarje praeguse mõiste järele — nii siis mitte kaht-kingi, — waid paftlaid. Wõimaseid kutsub mõni hallipäine taat-eit weel tänapäewal kingadeks.

Nagu eelpoolnoodust näeme, maksseti teenijaile kõl ajal palka naturas. Mõnel pool olewat ka weidi rahapalka antud, kuid see oli nii wähene, et üldpilti palju ei muuda. Peaasjalikult koosnes töötasu ward wilsast ja lehakatteist.

Leerialist teenijaid oli peremehel tohustatud leeri saatma. Sulasemees pidi sinna minema enda lehwakotiga, samuti tasus ta ka leerimaksu — wõtt wilja õpetajale ja kõlimit kõstrile. Juhul kui ta teiseks ajaks leeri läeti, pidi ta puudunud töötunnad n.-n. „pörsapäewad" peremehele hiljem tõtte tegema. Naisteenijaid pidas peremees enda „kulu ja kirjadega" leeris.

Sarnastes oludes tuli töötada meie taluteenijail aastat 100—150 tagasi. Teha tapwat tööd, süüa haganast leiba — ja seda seni, kui mõis arwas heaks sulasemeest lasta naist wõtta wõi tõbrukut mehele panna! Muide olgu tähendatud, et ka abiellumine ilma mõisniku nõusolekuta ei olnud lubatud. See tõik kõlab kui muinasjutt, ent on ometi sula tõsi.

—ss.—

Jahipidamine, kala- ja wähja püük on keelatud

käesoleva teadaande ilmumise päevast järgmiste talude maadel:

Järva maavalitsuse Vodja ja Mäo talud.
Vodja asunduses A. Danneri, A. Öömanni, H. Trukki, J. Sammeli, J. Luisti, O. Edebergi, K. Palli, A. Sammeli, H. Liedleini, K. Lugna ja V. Vessarti maa-aladel.

Keelust üleastujaid võetakse kohtulikule vastutusele.

Paide nööritehas

vahetab ja valmistab köie- ja ohjanööri linadest ja linade vastu. **Ostab kõva kiuga**

puhastatud ja murtud (masindatud) linu.

Soovitab kõiksugu põllumajanduse nööre ja koetud masinarihmu. Perenaistele pesu- ja põrandariide nööre. **Saadaval ehituste jaoks takku ja linu.**

Müüa suurel ja väiksel arvul

hollandi juustu 1. kr. kilo

schweitsi juustu 1.25 kr. kilo

Edasimüüjatele suur hinnaalandus.

Piimatööstus
L. Tõnisson, Paides.

Kaotatud

28. aug. Paide Koigi vahelisel maanteel tsekiraamat Põllutöökoja templitega. Ausat leidjat palutakse ära anda või saata selle lehe talitusse.

Pädaniku heinamaalt

jooksis ära

laukmära ühes varsaga. Leidjat vaevatasu eest teatada, Koeru, Tudre, „Sandre", h-ra Värk.

Pikeveres

„Järva Teataja" müügil pr. Olga Pojarkova kaupl.

Kuulutage „Järva Teatajas"

A.-S. „Ühiselu" trükk, Tallinnas.